צפרדעים בחז"ל
ובמרפאתנו

בברכת

שנה טובה ומתוקה
בריאות וכל טוב!

מד"ר גדליה מרדכי שטרן
וכל הצוות

מרפאת ד"ר גדליה מרדכי שטרן
אוסישקין 57 ירושלים

טל. 02-6258258 | U.S. 718-305-5480
gmsdental@gmail.com
implantsandlasers–r–us.com

ציורים ומסגרות: יעקב דניאל | 050-8761882
עיצוב והפקה: הדפס אמנותי ירושלים | 02-6724405

בס"ד

בכל עת אודנו הקדוש את
תין בקרבם
בהודיות ותוסן ותענוג
עושה ואושע ותכוד
עד ה. תקומנה
דוד משה

ה'תשמ"ג

כ"ק האדמו"ר רבי אלעזר אבוחצירא זצוק"ל

דברי ברכה ממו"ר הרה"ג הר"ר משה שפירא שליט"א

ט"ז מנ"א ירושלים ת"ו

תקט"ו תפילות התפלל מרע"ה להכנס לארץ כמנין ואתחנן וכבר אמרו רבותינו (רבנו בחיי ועוד) כי זה כמנין תפלה ושירה, ענינה של שירה ידוע כי הוא חיבור סוף מעשה למחשבה תחילה וכן הוא עיקר ענין תפילה כביאורו של מהר"ל שהיא מלשון נפתולי א' נפתלתי דהיינו פתיל וחיבור וזו מעלת האומר פרק שירה בכל יום ומחזיר בזה את הבריאה לבוראה, זכותו של ידידי הנעלה הרב ר' גדלי' מרדכי ד"ר שטרן הי"ו המסייע לבני אדם לחזור לנקודת התחלה חדשה וכעת רחש לבו להוציא לאור ולהפיץ פרק שירה ברבים ונלמד להיות נמשכים בשיר ונזכה במהרה להודות שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו, ויישר כח לר' גדלי' מרדכי היקר שבזכותו יהי' פינו מלא שירה כים

א' מרבים המכירים בטובתו ומודים לו

משה שפירא

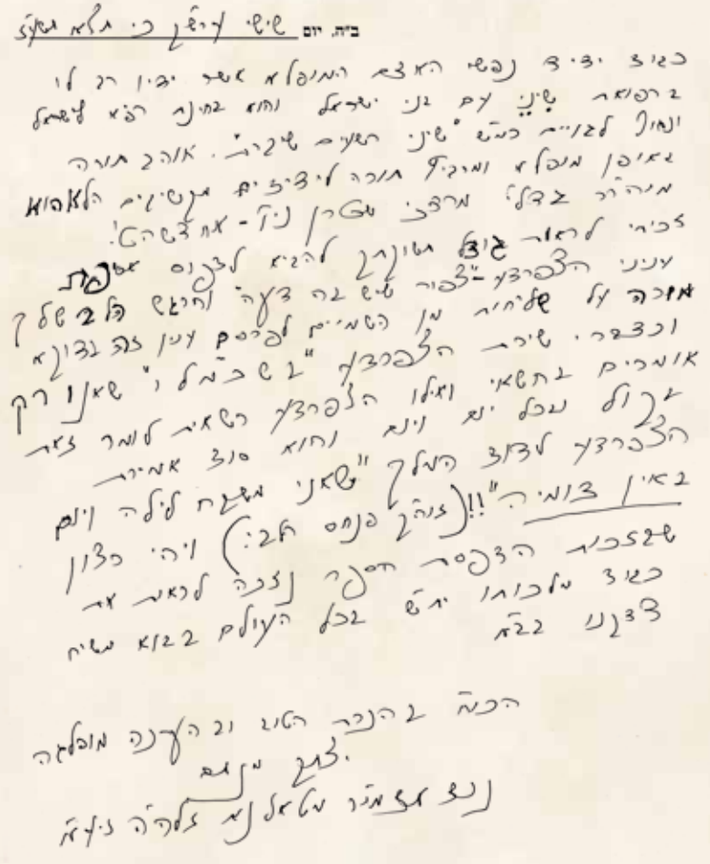
הגאון הרב משה שפירא זצוק"ל

RABBI Yitzchok M.Weinberg
Tolner Rebby
10 David Chazan st.
Jerusalem . Israel

יצחק מנחם וינברג
נכד אדמו"ר מטאלנא זצללה"ה
רחוב דוד חזן 10
בעיה"ק ירושלים תובב"א

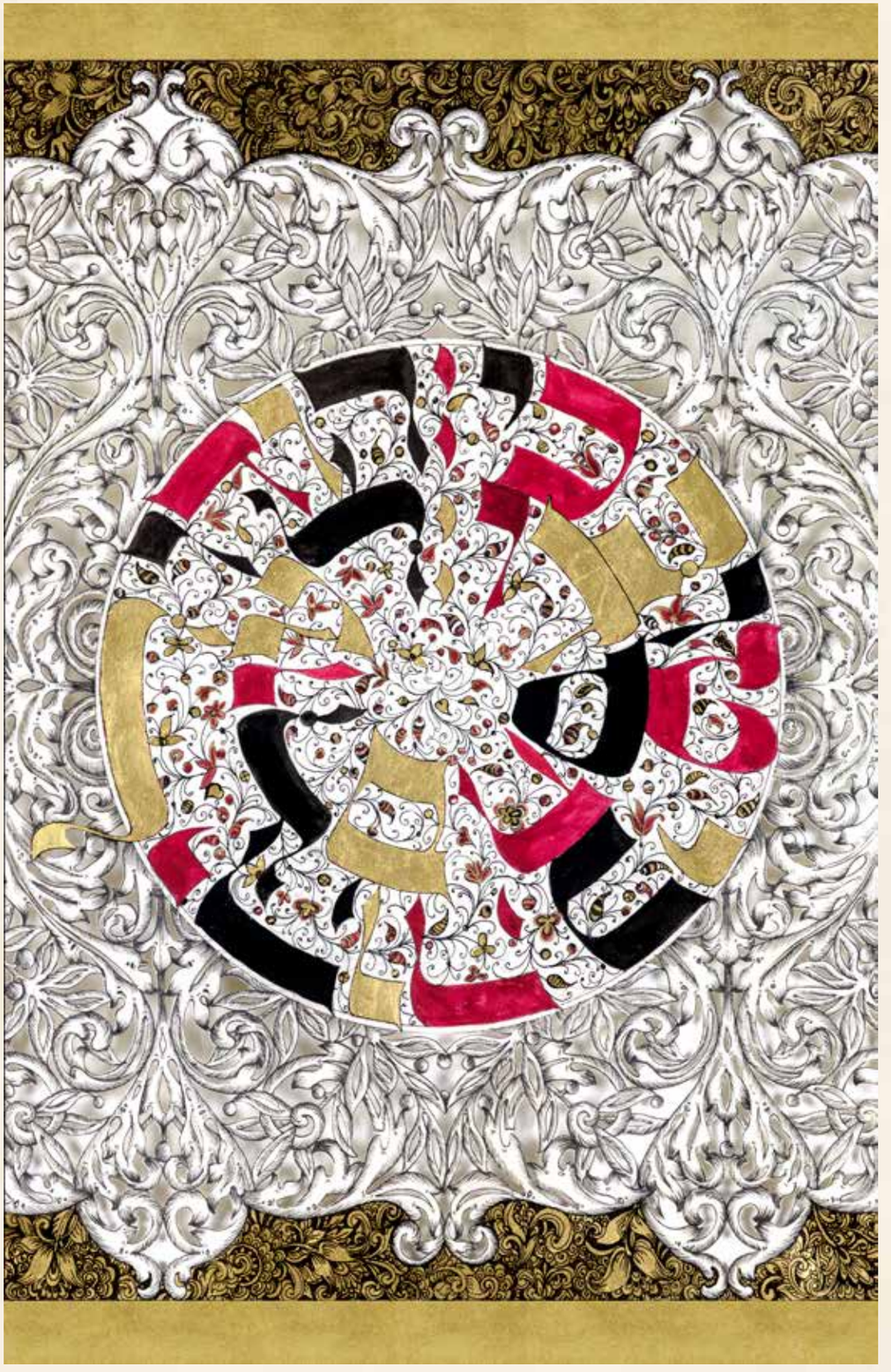
Tel. 02-5825543 :טלפון

בית. יום

תוכן העניינים

הקדמה	9
מאמר הצופר דעה	
1. מהות הצפרדע	15
2. השם "צפרדע"	17
3. מכת צפרדע	18
4. אגדת רבה בר בר חנה	20
5. עשרים ושתיים קושיות	22
הספד על רבי משה שפירא זצוקל"ה	29
הספד על רבי אלעזר אבוחצירא זצוקל"ה	31
רעה אמונה	34
הצפרדעים ב'טבע'	37
אחרית דבר	42
נספח: מדרשים	47
דברי ברכה מגדולי ישראל	58

הקדמה

יצור הבורא ושליחותו הוא עושה בנאמנות.

מהו תפקיד הצפרדע בעולם, ומה עלינו ללמוד ממנה?

אף שאיני ראוי וכדאי לזה, מכל מקום נתגלגל הדבר על ידי [1], ו"מכיוון שה'רבים' שואלים ומבקשים, כנראה בזכות הרבים, זכינו לסייעתא דשמיא מיוחדת", להוציא מאמר זה, על אחת מהרבה ואלפי בריות בבריאה, ללמוד ממנה, כמה נוראה ונפלאה הבריאה כולה וכל הקשור אליה. מגמתנו בזה הוא לקיים ו'להחיות' את תפלת דוד המלך - "אנה ה' כי אני עבדך..." [2].

למה הצפרדע? חוץ מאשר לכמה חובבים, היא לא מתוקה במיוחד, לא כישרונית במיוחד, אולי במקרה הטוב 'בינונית', לא טובה ולא רעה. ואם אמנם "שביל האמצעי הוא שביל הזהב" [3], אומר הספורנו ש"לא טוב הבינוני" [4]! בריה זו 'בינונית' היא, ובכל זאת היא התקבלה כ'מתוקה', והיא מעטרת בתים וגינות, גם כאן בארץ ישראל. למה?

בכל מקום שאני פונה בעולם, יש צפרדעים טבעיות, וגם אינסוף צפרדעים מעשה ידי אדם. יצירות ומעשי אמנות המבטאים בכל מקום ומקום את התרבות ואת התפיסות שלה. "כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות" [5]. כך גם צפרדעיהם.

נכון שגדלתי בחופשות בהרי ניו יורק, בחיק הטבע והצפרדעים למיניהם, אבל לא פחות, בין גדולי ישראל כמו ר' משה פיינשטיין זצ"ל, ר' טובי' גולדשטיין זצ"ל, האדמו"ר מסאטמאר זצ"ל, ר' יוסף בער סולוביצ'יק זצ"ל ועוד ועוד. הגדולים הללו מכונים על ידי הגאון מוילנא 'צפרדעים' [6]. גדולי עולם אלו, השתילו בנו את ההתלהבות של התבוננות בחיים, לראות כיצד נוכל 'לקפוץ קדימה' ואיך 'להגיע מעלה מעלה', בעולם הנפלא הזה של "מה רבו מעשיך ה'...".

עליה ארצה עם שלוש בנות קטנות מבורו פארק, בשנות השבעים והשמונים, לא היתה דבר קל. החלום שהשתיל בתוכנו רש"י, על הפסוק הראשון בבראשית, לעלות לארץ מתוך "כח מעשיו הגיד לעמו", היה הרבה זמן רק חלום וציפייה, לזכות ולהגיע לפסגת הסולם 'הנשען על הקיר הנכון' [7]. ובכל זאת, הגשמנו את החלום מעבר לכל ציפייה, ב"ה, הן גשמית והן רוחנית.

[1] כדברי הרב דסלר זצ"ל (מכתב מאליהו חלק א עמ' כ'). [2] תהילים קט"ז, ט"ז. [3] רמב"ם הלכות דעות א, ד. [4] ראה יא,כו. ובקול יהודה על הכוזרי כתב, שהכוונה ל"בינוניות", שהיא מכוערת. [5] ברכות נ"ח: [6] בפירושו לאגדה בבבא בתרא ע"ג: כפי שנראה להלן. [7] וכמה צריך להתפלל שלא להגיע לסוף המסע, ולגלות שכל ימינו טיפסנו על סולם שנשען על קיר לא נכון...

להיות כאן ברחביה, ירושלים, בתוך "גן עדן" של טבע, עם מפל מים, נחל ואילנות למינם, לראות יום יום איך "הארץ נותנת את פריה"[8], יחד עם המגע האדיר בגדולי ישראל ובאנשים טובים מכל חוג וסוג, הבאים אלינו מכל הארץ והעולם, זו הגשמת חלום ממש, ב"ה, מעל ומעבר! "אין לך קץ מגולה מזה"[9].

כל זה אירע כמעט 'תוך כדי דיבור' מהזמן בו הסבים והסבתות, הדודים והדודות, עלו בכבשני האש באושוויץ... כשבדרך לשם, אמר סבי זצ"ל, הי"ד, 'ברוח קדשו' עם השטריימל והפאות: "זו הדרך לארץ ישראל"![10] זו הגשמת חלום, להיות כאן עם צוות כה נפלא מכל הארץ ומכל פינות העולם, שנמצאים אתנו עשר, עשרים, שלושים שנים ויותר. ביחד בנינו את ה'אימפריה', נדבך על נדבך, הן גשמית והן מקצועית, באווירה טהורה, המקדשת שם שמים, לעצמנו ולכל האנשים הטובים, הבאים אלינו מכל מיני מסגרות, קרובות יותר ורחוקות יותר.

להם (הצוות והמתרפאים) ולקב"ה בראש, אנו מודים מכל הלב... "לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות"[11].

מרפאתנו בכלל, ומאמר זה בפרט, מוקדש בין היתר לזכות שני גדולי ישראל שזכינו לגדול במחיצתם, שהדריכו וכיוונו אותנו, לאורך כל הדרך. חיי עולם נטעו בתוכנו. "זכותם יגן עלינו".

מאז שהגענו לארץ בבאר שבע, גידל אותי כבן **כ"ק האדמו"ר רבי אלעזר אבוחצירא זצוקלה"ה**, שהוביל את הרעיון 'לגדול', להצטיין ולעזור לכמה שיותר אנשים, ברמה הכי גבוהה האפשרית בעולם. לאיפה לא שלח אותי בעולם ללמוד וללמוד. "וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאוד"[12]. 'פקודתו' היתה להמשיך בדרכו, להצטיין בתורה, בעבודה ובגמילות חסדים, יהי זכרו ברוך.

הגאון ר' משה שפירא זצוק"ל היה אור וענן כבוד, ביום ובלילה. במהלך עשרות שנים לימד אותנו, עם הדרכה והכוונה, להיות 'משמעותיים', להתעלות מעל הממוצע, בציפייה תמידית ליותר ויותר. הוא היה רב והוא היה אבא, קברניט בספינה. על קרבות מיוחדות אלו אנו מודים להקב"ה, ומנסים לינוק ו"להיפרד מהם בדבר הלכה"[13], כדברי ה"שרידי אש" (פרשת דברים), לא להיפרד מתוך מה ש'אבדנו', אלא מתוך הזיכרונות, ההלכות וההליכות שקבלנו, שהשתילו בנו, ב"ה, ושממשיכים ללוות אותנו.

[8] ע"פ רש"י סנהדרין צ"ת. [9] שם צ"ח. [10] כך ספרה אמי, שכאשר אחותה בקשה בתוך הרכבת לאושוויץ לאפשר לה לראות מהחלון את ארץ ישראל, אמר אביה ז"ל: אכן, זו הדרך לארץ ישראל. [11] ברכות ה:. [12] בראשית כו,ג. [13] על פי ברכות לא.

כמו כן אנו מודים, על קרבתם של גדולי עולם, שיבדלו לחיים ארוכים, שאי אפשר לפורטם, ביניהם: האדמו"ר מטאלנא שליט"א, האדמו"ר מגור שליט"א, האדמו"ר רבי פנחס אבוחצירא שליט"א ואין סוף 'גדולים' אחרים: ר' שמחה קוק שליט"א, ר' אשר וייס שליט"א, האדמו"ר מביאלא שליט"א, ר' בערעל פוברסקי שליט"א, האדמו"ר מקאליב שליט"א, האדמו"ר מסקולען שליט"א, ועוד ועוד, שלהם אנו אסירי תודה, להדרכתם וברכותיהם.

ר' משה שפירא זצ"ל הוא אבי הרעיון של **הצפרדעים** הרבים **במרפאתנו**. זה קרה לפני כעשרים שנה, כאשר נפגשתי אתו לראשונה, ואז עלתה התשובה לשאלה - מי היא זו ואיזו היא, צפרדע זו, שמשכה למרפאתנו מאות צפרדעים שאינן דומות זו לזו, אותן מביאים לנו המתרפאים מכל העולם: מאפריקה, מספרד, מאוסטרליה, מבוסטון, מהודו, מסין, מרוסיה, מהונגריה, מפולין, ומכל מקום אחר? מי היא זו שמעזה לומר לדוד המלך[14] 'אני גדולה ממך'?

מתוך תשובתו, יצאה תשובה ליותר מעשרים קושיות על מכת צפרדעים במצרים, כפי שנפרטם בהמשך, ותשובה לשאלה העיקרית: מהו המסר בשבילנו[15], ומה אנחנו 'לוקחים הביתה' מכל זה?

לר' משה זצ"ל היתה חביבות מיוחדת לאגדות סתומות ביותר, כמו הסיפור בו נדון, על נחש שבלע צפרדע ענקית, שבלע אותה עורב, והלך לשבת על ענף אילן שאין כמותו[16]. גמרא זו כל כך מסכמת את חייו של ר' משה זצ"ל, את המטרה והשליחות כאן בעולם הזה, וכפי שנפרט בהמשך. זכינו להספיד את ר' משה זצ"ל בישיבה שהקים בבית שמש, וכן אצל ר' אשר נוימן שליט"א בהר נוף, ובחבורת "רעה אמונה"[17], על פי אגדה זו בבבא בתרא.

הרעיון בתמצית הוא, שעבודת ה' היא תמידית, כצפרדע המקרקרת יום ולילה, בבחינת "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה"[18], ואף במסירות נפש. **הצפרדע**, אמר ר' משה זצ"ל[19], היא **"ציפור דעה"**, הצופרת דעת, ביום ובלילה (צפרא ורמשא), כתלמידי חכמים בתורתם, בעולם המתנהג מידה כנגד מידה ותפקידנו - "להוציא דעת מהגלות", וכפי שנסביר בהמשך. צריכים לצפור דעת בעולם בו הכל 'הולך' הפוך[20], בעולם של "אדרבא"[21], ובו התקווה היחידה, כפי שהסביר ר' משה זצ"ל, היא "ועל כן נקווה לך" ו"**וידעת** היום והשבות אל לבבך"[22].

[14] על פי ההקדמה לפרק שירה. [15] כדברי הרמב"ן באגרתו. [16] בבא בתרא ע"ג:. [17] על שם ספרו של ר' משה על עיקרי האמונה. [18] עיין בחתם סופר בפסוק "מי האיש בשופטים", בתורת משה ובסוגית אתרוג ככושי במסכת סוכה, לולב הגזול. [19] עפ"י התנא דבי אליהו ועוד. [20] במיוחד באחרית הימים, כפי שכתוב בזוהר חדש- כי תבא ח"ג, עג. [21] יומא סט: כביטוי שהיה שגור בפיו של ר' משה זצ"ל. [22] תפילה "עלינו לשבח".

"דעת" היא דבר שמעבר לשכל ה'מערבי' [23]. דעת, כאדם שידע את חוה והתחבר אליה, היא חיבור לאמונה אמתית, אמונה ש"אפשר להישען עליה" [24]. סיבת הגלות, היא בשל "אנשי אמנה" שפסקו מירושלים. **הדעת** נמצאת ב'גנים' שלנו [25], ועלינו ציוה האלו-ה לפתחה ולממשה [26]. נביא דוגמא קטנה לחיים ב"דעת" ופעולתה. דווקא כשהמציאות לכאורה קשה ולא טובה, **על ידי** שאדם רגיל לומר "כל דעביד רחמנא לטב עביד" [27], **על ידי** מידת הביטחון, מתהפך הרע לטוב [28]. ולא זו בלבד, אלא לדעת שלעולם אי אפשר להגיע לרמת הטוב שאפשר להגיע אליה על ידי הפיכת הקללה לברכה [29]. אי אפשר להודות מספיק, בימים מיוחדים אלו ב'היסטוריה' ("עקבתא דמשיחא"), על הקשר המיוחד לגדולי עולם ולאנשים 'גדולים' ממש, כמו שתיארנו קודם, מכל חוג וסוג, שהנחילו לנו 'תפיסות' אלו. וכן לצוות ולמתרפאים, הנפלאים ממש, הנותנים את האמון, המשחיל עוד ועוד רצון 'לדעת' דעת אמת ולהתחבר לדברים אמתיים.

לפני ומעל הכל, לאשתי היקרה מרים שתחי' ולילדים ולנכדים הנפלאים - מי חלם? לכל אלו שנתנו ונותנים את התמיכה, להמשיך ולהמשיך בשליחותנו וחלקנו בחזון של "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" [30], להיות שותפים בעולם של "עולם חסד יבנה" [31], ושל "חסד א-ל כל היום" [32]. יהי רצון שנוכל כולנו להיות צופרי דעה, 'יודעי שמו' ובזה 'לקנות הכל', שכן "דעה קנית מה חסרת?" [33]. שנזכה לימי תיקון עץ הדעת, ימים של "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" [34], בו "ביתי בית תפילה יקרא לכל העמים" [35], 'בזכות זבולון' דווקא [36].

ברצוני להזכיר מתוך הכרת הטוב מעומק לבי,
שני גדולי עולם בתחום המקצועי שגידלו אותי כבן ונתנו לי הכל,
פרופ' לני לינקוו - לייביש בן הרעש ז"ל,
פרופ' ג'ק ווימר - אברהם חיים בן שרקה ז"ל,
שהלכו לעולמם בשיבה טובה בחודשים האחרונים.

בהכרת הטוב וציפייה לישועה.

ג.מ.ש.

ערב ר"ה תשע"ח תהא שנת עבדות לחירות,
מגלות הדעת לחרות הדעת, אמן כן יהי רצון.
ירושלים עיר הקודש תובב"א

[23] עיין ביסודיות בחיבורה של הרבנית צפורה שפירא תליט"א- "מושג ה'אמונה' היחודי בכתבי הקודש". [24] כלשון ר' משה זצ"ל, כמו "ויהי מרדכי אומן את אסתר". [25] מלבי"ם- על המכילתא שמות כ, ב. [26] ע"ש בקונטרס של הרבנית שפירא הנ"ל. [27] ברכות ס:. [28] כדברי המהר"ל (נתיב הבטחון פ"א) והבן יהוידע (ברכות ס:). [29] ראו עוד שיחות הרבי מלובביץ' זצוק"ל, אוצר לקוטי שיחות ג', שמות, וכן כדברי הפרישה המיוחדים בברכת כהנים (טור או"ח קל"א, ג). [30] ישעיה א, כ"ז, וכדברי בעל התניא באגרת הקודש סי' ד. [31] תהילים פ"ט, ג. [32] תהילים נ"ב, י"ג. [33] ויקרא רבא אן, נדרים מא,א. [34] פסחים נ. [35] ישעיה נ"ו, ז. [36] על פי רש"י דברים לג,יט.

אי אפשר בלי להודות לאשר נפל לחלקי, ידידי היקר ר' יעקב דניאל הי"ו שראה בזה ענין, דחף ועודד וקידם רעיון זה, כדברי הנועם אלימלך [37] "שלפעמים באים שני בני אדם ואוהבים זה את זה מאד מאד ולא היו מכירים זה את זה מקודם כי אם עתה מקרוב באו. ונתוועדו יחד ושניהם דבקו יחד באהבה רבה. ועתה, מחמת שהיו שכנים זה אצל זה בישיבתם בגן עדן יחד, ועתה בבואם להדדי נתעורר בהם אהבה הישנה שהיה בהם בגן עדן" [38], על שלקח אותי לגאון הרב אהוד רקובסקי (אביצדק) שליט"א (שהיה חברותא של ר' משה זצ"ל), שהסכים לקדם את הרעיון ואף להכניס אותי במחיצתו. בנוסף, האיורים והציורים הנפלאים של ר' יעקב לחיבור זה, מעשה ידי אומן... זה א-לי ואנוהו, ממש! תודה מכל הלב לחתני ובתי היקרים, ר' שאול יונתן ואורה רבקה וינגורט נ"י, שסייעו במלאכת העריכה ו'תרגום' העברית ה'תורנית' לעברית מדוברת יותר, ולבני היקר נתנאל שמחה שכל כך טרח להוציא את הקונטרס לאור.

ר' יעקב משה הלל שליט"א כותב, בהקדמה לספרו [39], אשר קבלתי מידידי היקר הר' יעקב גיגי הי"ו, "והנה נשאתי רעיון זה, טמון בליבי שנים רבות ולא אסתייע מילתא להוציא לאור מהכוח לפועל מעשה, מחמת רוב טרדותי. לכן גמרתי בליבי למסור תפקיד ריכוז וסידור כל החומר אשר תרם בעשר אצבעותיו להוציא דבר מתוקן כדי לזכות הרבים בסדר נאה ויאה לתפארת, ובזה אינני יכול להודות מספיק, ושכבר אוכל לברך על המוגמר". בדומה, מודה אני לכל אלו שהוציאו והגשימו את הרעיון שרצינו בו כל כך אבל לא הצלחנו לממשו לבד. אי אפשר לא לציין את 'מקריות', ההשגחה הברורה, בזה, שבהגדה של **ר' שאול בראך זצוק"ל** "טוב דבריך" אשר היה רבו האהוב של חמי, ר' מנחם זאב פרידמן ז"ל מקשאוו, ושספרו "משמרת אלעזר" היה הספר האחרון בידי מורי ורבי אדמו"ר רבי אלעזר זצוק"ל, לפני הסתלקותו (!) [40], מובא בקשר למכת צפרדע: "אמר המעתיק: עד כאן הגעתי בהעתקת הספר בחיי רבינו הגה"ק המחבר הכ"מ זי"ע ויצאה נשמתו בקדושה ובטהרה...שלשה ימים לפני פטירתו לחיי העולם הבא צווה עלי כ"ק האדמו"ר הכ"מ זי"ע, לכתוב חדושי תורה שלו מפי קדשו. אני כותב, וזה היה **החידוש האחרון שלי**". בענין **הצפרדעים**... זכותם תגן עלינו.

[37] בתחילת פרק ויחי.. [38] ע"ע אור החיים שמות לב, כ"ז ובנועם אלימלך בא, ד"ה "או יאמר ואם ימעט". [39] שבחי האר"י עמ' 9. [40] בדפוס החדש עמ' קי"ג.

מהות הצפרדע

כל מי שנכנס למרפאתנו בוודאי הבחין בשלל הצפרדעים המעטרים את המקום, במגוון צבעים, גדלים וצורות. פעמים רבות נשאלתי (ובצדק), למה צפרדעים? מה יש בהן מיוחד ושונה משאר הנבראים? מה משמעות העניין? התשובה היא, באופן פרדוקסלי, שאין בצפרדע דבר מיוחד ושונה. דווקא הצפרדע, שרץ טמא השורץ במים [41], שנראית לנו כבריה שפלה ואולי אף מאוסה, גם היא נבראה, ומשמשת לגילוי כבודו ויחודו יתברך [42].

שירתה של הצפרדע בפרק שירה הוא: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". דווקא השרץ הטמא השפל הזה, מצהיר בכל ישותו על כבוד שמים. דבר זה מחייב עד מאד את האדם שנברא ביתרון דעה ודיבור, להודות ולשבח לבוראו על כל דבר. ולא זו בלבד, אלא שאל לו להחזיק טובה לעצמו משום כך. דבר זה מבואר יפה בדברי חז"ל, ביחס לדוד המלך ע"ה. כשגמר דוד המלך ע"ה את ספר התהלים, זחה דעתו עליו, ודווקא הצפרדע היא שהוכיחה אותו, ואמרה לו שהיא משבחת יותר ממנו בשירתה לבורא, ואף מסירות נפשה גדולה משלו [43]. וכך מובא בתחילת "פרק שירה":

"אמרו רבותינו ז"ל על דוד המלך ע"ה, בשעה שסיים ספר תהלים זחה דעתו עליו, אמר לפני הקב"ה: יש בריה שבראת בעולמך שאומרת שירות ותשבחות יותר ממני? באותה שעה נזדמנה לו צפרדע אחת [44] ואמרה לו: דוד אל תזוח דעתך עליך, שאני אומרת שירות ותשבחות יותר ממך. ולא עוד, אלא כל שירה שאני אומרת, ממשלת עליה שלשת אלפים משל [45], שנאמר: "וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף" [46]. ולא עוד אלא שאני עוסקת במצווה גדולה, וזו היא המצווה שאני עוסקת בה, בשפת הים יש מין אחד שאין פרנסתו כי אם מן המים, ובשעה שהוא רעב נוטלני ואוכלני לקיים מה שנאמר: "אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך" אל תקרי ישלם לך אלא ישלימהו לך" [47].

[41] ראו עוד במהר"ל: "רחוק מן המציאות כי המים חומריים ביותר"- מהר"ל ח"א ב"ב עג. [42] ונדבר עוד מזה בסוגיה של רבב"ח במסכת בבא בתרא. [43] יש מפרשים, שהטור על הפסוק "והעל את הצפרדע", הביא במסורה את הפסוק על הציווי להעלות את אהרן הר ההר "והעל אותם", כי אהרן ואלעזר אע"פ שידעו שאהרן ימות שם, עלו במסירות נפש. [44] ויש מפרשים, על שם שברייתה מן המים ולא מאב ואם, אין היא עלולה לחטא, כדוד שיצירתו באה מזווג של אב ואם. [45] אפשר לומר, שזה רומז על שלושה דברים שעליהם העולם עומד: תורה, תלמידי חכמים נמשלו לצפרדע, ראה להלן. עבודה, זו מסירות הנפש שלמדנו מהצפרדע. וגמילות חסדים, שעושה חסד עם הטורף אותה. וכתוב עוד בתנא דבי אליהו [פ"ז], שהיא קוראת לעופות לרדת מהעצים ולשתות, דבר שפחדו לעשות מפחד אויב. ובמגיד מישרים [לב.] אומר, שצפרדע דומה לחסד, שאינה שוקטת מלהוציא ברכה לעולם. [46] היעב"ץ כתב ריש פרק שירה, דצפרדע הוא שלמה המלך כי צפרדע בגימטריא שלמה בן דוד, ע"ש ששיריה שלשת אלפים. [47] הצפרדע מלמדת אותנו, שאם יצר הרע לא מניח את האדם ללמוד לשמה ילמד שלא לשמה [כבוד, ממון, או פניות אחרות] כי בעצם הלימוד "גחלים אתה חותה על ראשו" (משלי כ"ה כ"ב) ועל ידי הלימוד בהלכה או באגדה, אתה משמיד את הכעסני והתאוני. בנתינת חייה מלמדת הצפרדע לימוד זה: "אם רעב שונאך האכילהו לחם". [על דרך שעיר לעזאזל].

אנו רואים, אם כן, כי שני כוחות עיקריים יש בבריה זו. כח אמירת שירה לפניו יתברך, וכח מסירות הנפש. דבר זה מחייב את האדם להבין, כי על אחת כמה וכמה, הוא, נזר הבריאה, לא נוצר אלא להלל ולשבח לבוראו, וללמוד את תורתו. וכאשר יהלל האדם ויכיר בבוראו, הוא יוכל להפנים, כי לא לו הבעלות על עולמו. כשידע זאת, ממילא יקל לו למסור את נפשו על כבודו יתברך [48].

למסירות נפשה של הצפרדע היה ביטוי מפורסם במצרים. במכה השניה, מכת "צפרדע", מובא שהצפרדעים הופיעו גם בתנורים. "ושרץ היאור צפרדעים ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריך ובמשארתיך" [49] [50] [51]. בכך מובלטת מסירות נפשם, שכן אלו שבאו ונשרפו בתנורים, יכלו גם ללכת למקום אחר, ואף שם לקיים את רצונו יתברך. אך הם בחרו לקדש שם שמים, ועשו זאת תוך קיפוח חייהם כפשוטו. ויש על האדם ללמוד מכך, עד כמה הוא מצווה על קידוש השם. וכך מספרת הגמרא [52] שחנניה מישאל ועזריה למדו מהן: "מה ראו [חנניה מישאל ועזריה] שמסרו עצמן על קדושת השם? נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווים על קדושת השם כתיב בהו: "ובאו ועלו בתנוריך ומשארותיך [53]", אימתי משארות מצויות אצל תנור? הוי אומר בשעה שהתנור חם. אנו שמצווים על קדושת השם - על אחת כמה וכמה". כפי שהזכרנו, בפרק שירה מובא כי השבח שעולה מהצפרדע הוא: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ברוך משמעותו התפשטות שפע הברכה בעולמות, ודבר זה נעשה הן על ידי שירותיה של הצפרדע [54], והן על ידי הכרת האדם במעלתן. שילוב זה הוא שגורם להתפשטות כבוד שמים בעולם. אף מסירות נפשה של הצפרדע, מעידה כי רצונו יתברך נעשה בשלימות, ואף זהו גילוי כבוד שמים בולט, שרצון השי"ת מתמלא [55].

נעיר רק, כי בפרק שירה כתב יד מינכן מובא, ששירתה של הצפרדע היא: "קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם". הקיווי והתקווה ללא הפסק המובאים בפסוק, מעידים על עמידה בניסיונות תמידיים, וזוהי מסירות נפשה של הצפרדע. בגר"א מובא [56] שהפסוק מרמז על ימות המשיח ותחיית המתים, בהם יהיו נסיונות קשים, ודרישה לקוות ולייחל לה', באופן תמידי ובמסירות נפש.

[48] באדם יש את כחות כל הברואים, מלבי"ם בראשית ב, יט. [49] בפסוק שאחריו כתוב: "בכה ובעמך", ומכאן דורשת הגמרא סוטה יא. שפרעה "התחיל בעבירה תחילה, לכן לכה תחילה". "הנני נגף את כל גבולך בצפרדעים" כל גבולך, של מצרים, וכשרבו עם כוש, על גבול מצרים, הצפרדעים [על ידי בואם רק למצרים] הודיעו את הגבול. [50] שמות ז, כח. [51] ובזהר [ח"ב כט.] כתוב שהמצרים מתו מקולם. [52] פסחים נג.. [53] ב"דעת זקנים מבעלי התוספות" מבאר, שלא מתו כי בטחו בהשם. [54] שירה בגימטריה תפלה - רבינו בחיי במדבר כא, יט. תפלה היא הכלי הגדול שניתן לאדם, להמשכת השפע [בגשמיות ורוחניות] מאיתו יתברך. [55] מופלא לגלות, כי צפרדע עולה בגימטריא רצון. [56] פירוש על שחרית סידור הגר"א.

השם "צפרדע"

נעבור להתבונן בשמה של הצפרדע. ידיעת השם, הלא היא ידיעת מהותו של הדבר, שורשו ותכליתו [57], וזו היתה חכמתו של אדם הראשון, בקריאתו שמות לכל הברואים [58].

מהי אם כן משמעותה ומהותה של הצפרדע? צפור - דעה [59]. הצפרדע מסמלת את ה'צפירה' והצפצוף כציפור, הקריאה בקול רם של הדעת המתוקנת, מכח הדעה הזו מגיעה גם יכולתה לשורר לה' ולמסור את נפשה לקיום רצונו.

ואם בבריה זו יש דעה, באדם על אחת כמה וכמה. על פי אגדות רבה בר בר חנה (ראה עוד להלן), תלמיד חכם המדבר תמיד בדברי תורה, נקרא צפרדע [60]. היעב"ץ אף העיר על כך, ששמו של החכם מכל אדם, **שלמה בן דוד**, עולה בגימטריא בדיוק - **צפרדע**, וזה מצביע על כך שאולי שלמה המלך, הוא שחיבר את פרק שירה [61].

הזיקה בין הצפרדע והחכם היא ביחס לדעה, אך גם ביחס למסירות הנפש. כשם שראינו שהצפרדע מצטיינת במסירות נפשה, כך גם החכם הלומד תורה חייב למסור נפשו בשבילה, שכן "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה" [62].

נתבונן בפיתוח נוסף של הזיקה ביניהם בהקשר הדעה. מי שיצא לו להיות באזור אגמים וכד', בוודאי הבחין בכך שקולם של הצפרדעים נשמע בעיקר בלילה. אף התלמיד חכם, קול תורתו נשמע בלילה דווקא, "ולא איברי [נברא] לילה אלא לגירסה" [63]. ואולם ביום, קול המונה של רומי ממלא את העולם [64], וממילא קול הדעת המתוקנת לא תמיד נשמע.

[57] אברבנאל [מביאו רבינו בחיי י, יט] מבאר בשם ר"ח שהצפרדע היא: קראקאדיל, ובספר: "מעשי השם" כתב שלא ראה אברבנאל מימיו תמסח, וכ"כ הרש"ר הירש, שלא היתה תמסח, כי אם כן לא היה נשאר מהמצרים אחד. [58] אמר [הקב"ה למלאכים] חכמתו מרובה משלכם, הביא לפניהם את בעלי החיים ולא היו יודעים [בשמותם] -בר"ר יז, ד. [59] פס"ז שמות ז, כט. ועיין ברש"ר הירש במקום פ' וארא רביעי.ע"ע תדא"ר ג' ובילקו"ש פ"ז ,רמז קפ"ב. [60] גר"א פירוש על אגדות רבב"ח, שם. ונבראה מן הרקק [מים כציפור ולכן כוחה לשורר, משא"כ הדגים] ולכן נקראת אקרקותא. [61] פי אליהו. [62] ברכות סג, ב. [63] עירובין סה, ב. [64] ע' יומא כ: ורמב"ם פ"ג מתלמוד תורה.

מכת צפרדע

המכה השניה במצרים היתה מכת צפרדע. מדוע מכל הבריות והאמצעים בעולם, בחר ה' להעניש את המצרים דווקא בצפרדעים? נביא לשאלה זו כמה תשובות שונות ומעניינות.

תשובה אחת היא, שהמצרים לא נתנו לבני ישראל רגע אחד של מנוחה כל היום. חוסר המנוחה גם התבטא בכך שלא היתה לבני ישראל אפשרות ללמוד תורה ולהתפלל לה' ולו לרגע אחד. על כן, במידה כנגד מידה, נענשו המצרים בצפרדעים שלא שקטו לרגע, ולא נתנו להם רגע של מנוחה... ואכן מובא בפירוש "מתוק מדבש" להגדה של פסח, שבזכות שהיו עתידים בני ישראל להתפלל שלוש פעמים ביום, הביא הקב"ה על המצרים את הצפרדעים.

תשובה נוספת של מידה כנגד מידה, בווריאציות שונות, ניתן למצוא במדרשים [65]. במכילתא מסופר שהמצרים היו משתעבדים בישראל, ואומרים להם להביא שקצים ורמשים. ובמדרש הגדול במדרשים [66]: על שהיו משתעבדים בישראל בטיט, לכן יצאו הצפרדעים העשויים ממים ועפר.

ויש אומרים, שהמכה הגיעה על שום שהיו המצרים מבעיתים אותם בקולם ביום ובלילה. עלו הצפרדעים על השלחנות ועל המאכלים, ובחדרי המשכב ובמיטות ובמעיהם, והיתה הצפרדע נוטלת בית הסתרים שלהם ומסרסתם, כנגד מה שרצו לבטלם מפריה ורביה.

נתבונן בכמה היבטים נוספים שניתן לראות במכה זו, ובהשלכותיה:

• דובר על מסירות נפשם של הצפרדעים בקפיצה לתנורים, ואולם, גם בעצם עלייתם של הצפרדעים מן הים, היתה מסירות נפש, כי טבעם לשכון בים ולא ביבשה.

• "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ" [67]. ככל שניסו המצרים לענות ולדכא את עם ישראל, כך הם פרו ורבו. יש כוחות המתנגדים לקדושה, אך הם לא יעצרו בעדנו, ואין להתייאש כלל. ענין זה למדנו גם כן מהצפרדע, שכתוב בה: "ותעל הצפרדע" [68], והביא רש"י בשם המדרש: "צפרדע אחת היתה והיו מכין בה והיא מתזת נחילים נחילים". ככל שרצו המצרים לבטל את כח מכת הבורא יתברך, בהכאת הצפרדע וניסיון

[65] וארא [פיסקא יד]. [66] ז כו, כט. [67] שמות א, כח. [68] שמות ח, ב. [68] שמות ח, ב.

מיגורה, לא עלה הדבר בידם. הצפרדעים רק הלכו והתרבו ובכך המשיכו לעשות רצון קונם. מכך נוכל גם אנו ללמוד, לא להתפעל מקשיים שבדרך. גם כשאנו חווים התנגדויות ומניעות לדברים בקדושה, נמשיך תמיד הלאה ולמעלה, ביתר שאת וביתר עוז.

• גילוי שהטבע הוא רצונו יתברך. בפסוק כתוב: "ויצעק משה אל השם על דבר הצפרדעים" [69] וברבינו בחיי שם: "לא תמצא בשאר המכות שיחזור להזכיר המכה עם התפלה, אבל יאמר סתם: ויעתר אל השם ... לבאר כי אדון כל יתברך, שם המכה הזאת לפרעה, ולא הטבע". על ידי חיה פחותה הבורא הוכיח שהטבע עושה רצונו, ורק הוא קיים באמת. אפשר לומר, שבזה התגלתה הדעה שבצפרדע, וזהו עומק פנימיות הטבע.

• פרעה כפר ואמר: "לי יאורי ואני עשיתיני". כנגד כפירה זו, הביא הבורא יתברך את הצפרדע, בריה קלה טמאה, שעלתה מתוך היאור, וגם היא מקדשת את השם. הצפרדע מעידה שלא נברא דבר לבטלה, ולא כפי שפרעה כפר ואמר שנוצר על ידי עצמו.

• רבי עקיבא אמר שצפרדע אחת הייתה במצרים ומלאה את כל ארץ מצרים. והוא לשיטתו שלמד שמכת צפרדעים הייתה שלא כדרך הטבע. רבי עקיבא היה נאה דורש ונאה מקיים כשלימד הוא תורה בשעת גזירת השמד ברבים באותה מסירות נפש (שלא כדרך הטבע).

• המקובלים אמרו, שהמכות מכוונות כנגד עשר ספירות. מכת צפרדע היא כנגד ספירת גבורה. זה כחם של הצפרדעים שבגבורתם מסרו את נפשם לגלות כבוד שמים, וזה שבח שירתה: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

• רצון השם יתברך מתקיים על כל פנים. "אמר להם הקב"ה לנביאים... אם אין אתם הולכים, אני עושה שליחותי לפעמים ע"י עקרב ואפילו ע"י צפרדע" [70].

• הרבי מלובביץ' זצוק"ל במאמר מיוחד מאד בנושא [71], מסביר את ייחודיות הצפרדע, שדווקא היא באה להעניש את המצרים, הסבורים "לי יאורי ואני עשיתיני" [72], כאילו הם אינם זקוקים כלל וכלל לגורם עליון (כמו שבארנו לעיל). הצפרדע נראית חסרת תועלת עצמאית, חסרת צורך לקשר עליון, וזוהי ה'קליפה' המצרית. במכת צפרדע ראו שגם היא לא נועדה אלא למלא את תפקידה בשירות הקדוש ברוך הוא ובשליחותו.

[69] שמות ח,ז. [70] שמו"ר פ"י. [71] אוצר לקוטי שיחות ג', שמות. [72] יחזקאל כט, ג.

אַגָּדַת רַבָּה בַּר בַּר חָנָּה

אגדות רבי בר בר חנה הן אגדות מופלאות, ויש לנסות ולהתבונן במהותן. אגדה אחת כזו [73] מספרת על צפרדע גדולה במיוחד:

"לדידי חזיא לי ההוא אקרקותא [74] דהויא כי אקרא דהגרוניא ואקרא דהגרוניא כמה הוי שתין בתי אתא תנינא בלעה אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק יתיב באילנא תא חזי כמה נפיש חילא דאילנא". רשב"ם: "אקרקותא- צפרדע, פושקנצא- עורב".

[תרגום: ראיתי את אותה צפרדע, שהיתה כמו העיר 'אקרא דהגרוניא', ומה גודלה של 'אקרא דהגרוניא'? ששים בתים. בא תנין ובלע אותה. בא עורב ובלע את התנין, ועלה לשבת על אילן. בא וראה כמה גדול כוחו של האילן].

נביא כאן מדברי רבותינו בקצרה כפירוש לאגדה זו:

מהלך המהר"ל: מאמר זה בא ללמדנו, שכל הבריאה [הכוללת אף בעלי חיים הטמאים] היא אחת, ונבראה ממקור אחד, הוא הקב"ה. בין אלו שבריאתם מן המים [כצפרדע, מצד ימין של העולם], בין אלו שבריאתם שורפת [כתנין מצד שמאל], ובין אלו שבריאתם מן האויר [כעורב שאיננו מצד ימין או שמאל, אלא מן האמצע [75]] והם טמאים, נבראו מאתו יתברך ומורים על יחודו.

מהלך ה"יערות דבש" [76]: היות וזו תכונת הצפרדע, שלא פוסקת מלדבר, ובפרט את הטבע - בריאתו של הבורא יתברך, נמשלו אליה חכמי הטבע [פיזיקה וכד']. אומות העולם, אלו העוסקים בטבע, נאמר עליהם: "ששים המה מלכות" [77] ונמשלו לששים בתים [78]. הנחש הסיטם להאמין בטבע ולכפור בבורא יתברך, והצטרפו אליו אריסטו ותלמידיו [התנין] שהגיס דעתו להאמין רק במה שמורגש [79], ולא האמין שהבריאה יצאה מתחת יד הבורא יש מאין. תלמידי החכמים שמשחירים עצמם כעורב [80], ומאמינים בתורה, היא עץ החיים [אילנא דנפיש חילא, הנותנת כח ללומדיה], הם הלומדים תורה לשמה, והם שמפרסמים את האמונה בעולם, ומשיבים את דעת האדם שלא יתפתה ליצרו, ולא ישמע למפתים אותו לשוב מאחרי הבורא יתברך.

[73] בבא בתרא עג:. [74] אולי מין זה משמיע קולו גם בלילה. [ע' פירוש ישועות יעקב על התדב"א]. [75] ימין שמאל ואמצע קיימים במבנה צלם אלוקים כמובא ב"פתח אליהו" אלו הן מידות ההנהגה שבהן מנהיג הוא ית' את עולמו, וכך מבנה הצלם. [76] דרוש ט"ז. [77] שיר השירים ו. [78] וי"א שהכונה היא לשיתא סדרי משנה ומסכתות הש"ס. [79] רמב"ן. [80] עירובין כ"ב.

מהלך המלבי"ם [81]: האדם וכוחותיו נמשלו לבריאת הטבע, לצפרדע. יש ששים כוחות בנפש והם ששים הבתים, וזו אקרא דהגרוניא, עיר קטנה - האדם. "לדידי חזי לי" התבוננתי וראיתי שיצר הרע הוא התנין הגדול נחש הקדמוני, המשתלט על כל כוחות האדם, והוא יכול להתגבר עליו רק על ידי לימוד התורה, להיות אכזרי כעורב [כדברי חז"ל - המתאכזר על משפחתו] ואוכל מעץ החיים, זו התורה, ובכוחה הוא יכול להתגבר על יצר הרע. התלמידי חכמים נמשלו לצפרדע כי אינם פוסקים מלימודם יומם ולילה, כמו שהצפרדע אינה פוסקת מלהשמיע קולה.

לסיכום, הנה ראינו, שבריה קלה ונקלית לכאורה, לא נבראה לבטלה, אלא לגלות כבודו יתברך. ילמד האדם מאותה בריה, מה חובתו בעולמו: דעת, מסירות נפש לתורה ותפלה, ושיר והלל לבורא יתברך על כל מה שברא.

[81] ב.כ, ב.

צְפַרְדֵּעַ אֲחַת מִתַּרְצַת
כ"ב קוּשְׁיוֹת

1. במכת צפרדע, כשהודיע משה רבינו למצרים על המכה - למה שיאמינו המצרים למשה רבינו, הלא כתוב "ויעשו כן חרטומי פרעה", ואם כן גם הם עשו את אותו "כישוף"?
2. למה שיאמינו בני ישראל למשה אם החרטומים עשו את אותו 'טריק'?
3. מדוע דווקא צפרדעים?
4. אם הדבר בידי החרטומים, למה ביקש פרעה ממשה רבינו לסלק אותם, שיסלקו החרטומים את המכה בעצמם?
5. מה הכוונה של "נגף כל גבוליך" וכי ימותו הגבולות הדוממים?
6. למה דוקא כאן פרעה פוחד למות, שזה היה "הקשה מכל המכות"[82]?
7. למה צריכים לפרט שנכנסו הצפרדעים בכל פינה ופינה, בבית, בעבודה, בחדר שינה וכו'. הלא כתוב שנכנסו "לכל מקום"?
8. אם כבר נאמר "בכל גבוליך" ו"בכל מקום", מה מוסיף "ובך ובעמך"[83]?
9. אם הקב"ה צווה את משה רבינו להעלות צפרדעים, למה משה רבינו מוסיף 'קונץ לקונץ' ומעלה רק צפרדע אחת וממנה יצאו יתר הצפרדעים?
10. מה באמת הענין שכל הצפרדעים יצאו מצפרדע אחת?
11. מה ההבדל 'למעשה' בין מה שעשו החרטומים ומה שעשה משה רבינו, הלא שניהם העלו צפרדעים?
12. אם כבר היו "בכל מקום" מה הוסיפו החרטומים?
13. פרעה מבקש ממשה רבינו להסיר הצפרדעים "ממני ומעמי". למה הדגיש את זה בלבד ולא הדגיש, מביתו ומכל מקום?
14. למה אם כן, מוציא משה רבינו את הצפרדעים מביתו, אבל לא כתוב שהוציא **ממנו** כמו שבקש?

[82] באור החיים הקדוש ובזוה"ק. [83] עיין במדרש בהמשך חיבורינו, "בכה ובעמך" כתיב.

15. מה לשון הפסוק המיוחד "ויצעק", הוא בקש "ויעתר"?
16. אם מתו כל הצפרדעים כמשמעו, איך לא מתו פרעה וביתו מהריח?
17. למה לא כתוב שמתו הצפרדעים 'בתוכו', אלא רק מן הבתים ומן החצרות?
18. למה פרעה מבקש להסיר את הצפרדעים "מחר" ולא היום? הרי פחד למות?
19. איך הצפרדע אומרת לדוד המלך "אני גדולה ממך! שאני אומרת שירים ותשבחות יותר ממך"[84]? מי יכול להגיד כך ל'מלך' השירים והתשבחות?
20. בהקדמה לפרק שירה מודגש גם, שהיה צפרדע **אחת**- למה מודגש ה"אחת"?
21. איזה מין "ניזון מן המים"[85]? וכי יש בריאה שניזונת ממים?
22. כמה פעמים אפשר לאכול "צפרדע אחת"?

"בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה" [86].

"וגם ב"ך יאמינו לעולם" [87]. אולי ה'אסמכתא' לתשובת כ"ב הקושיות בתירוץ אחד, היא הצפרדע האחת של משה רבינו! ואם כן, משמעות הפסוק "נגילה ונשמחה ב"ך" [88] היא "כי לא נאמר בו אלא בך, בכ"ב..." [89].

במכתב מאליהו [90] נשאלה השאלה, אם באמת לאדם יש בחירה חופשית שווה, 50:50, איך הוא באמת מצליח להכריע? לדבריו, אם יש לאדם "מבט האמת", שהוא פתוח לשמוע את האמת, אזי יש קול קורא אמת, **ידיעת אמת** שאפשר לשמוע.

"בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב..." [91], שאפשר לשמוע אותה, כפי שפירש הבעל שם טוב. קול ש"אלמלא קול המונה של רומי (היה) נשמע..." [92], "השמים מספרים כבוד א-ל" [93]. 'סימפונית הבריאה', נשמת כל חי, "פרק שירה"- ומתוך זה וביניהם **הצפרדע**, **שצופר דעה**, דעת אמת, כל צפרא וצפרא (כל בוקר), צפרא ורמשא (בוקר וערב), כמו שהבאנו לעיל.

[84] הקדמת "פרק שירה". [85] שם. [86] מכות כ"ד. [87] שמות יט, ט. [88] שיר השירים א, ד. [89] ילקוט שמעוני. אחרי שכתבתי דברים אלו, ראיתי דבר יפה במדרש הגדול (ז, כו- כט, ובבתי מדרשות ח"ב חסרות, וארא ז, כט). שבפסוק של הצפרדעים, באו תחילה לבית פרעה, שכתוב "ובכה ובעמך" (שמות ז, כט) ולא בך. [90] חלק א' קונטרס הבחירה. [91] אבות י, ב. [92] יומא כ:. [93] תהילים יט, ב.

הקב"ה שלח והשתיל בפרעה וביתו צופרת דעה זו, שגילתה לו את האמת לאמיתו. פרעה, כהמן, הבין שאם הם צודקים, הוא גמור. "כל **זה** איננו **שוה לי**"[94]. אם אמת זו נשארת בי, יודע פרעה, "אני מת". "רשעים בחייהם קרויים מתים"[95]. צפרדע כתרגומו היא "ערדעניא" - ערד העונה, העונה על כל השאלות, בכל תחום ("בכל גבוליך"). רק לא היום, אלא "מחר" נתמודד עם האמת. **דעה אחת, דעת אמת,** שה' הוא אלוקים ואין עוד מלבדו. זה נכון, ש"ויעשו כן חרטומי פרעה", והם נתנו תשובות לכל השאלות, אבל הם לא היו כמשה רבינו, **שנתן תשובה אחת לכל השאלות**, "ותעל הצפרדע".

כתוב "אשרי אדם מפחד תמיד"[96] אבל כתוב "פחדו בציון חטאים"[97]? חשבתי ליישב שפחד אחד מותר וחייבים (על פי ר' חיים מבריסק זצ"ל). פחד מהאין עוד מלבדו, אבל הפוחד מזה ומזה ומזה - חטאים (לשון רבים), אסור.

ובכן, מתחנן פרעה "תוציא דעה זו **ממני**". בכל מקום אחר פחות אכפת לי, אבל אשר בתוכי, אם אני יודע את האמת, אני "מת".

מוציא משה רבינו את הצפרדעים "מכל מקום" אך לא ממנו. הבחירה נשארת בידך ואת זה אף אחד לא יעשה בשבילך. "ויצעק משה צעקה"- צפירה, פה-שח (פסח- אר"י ז"ל) הזועק את האמת, וכל המרבה לספר (לצפור) הרי זה משובח. במצרים הקול (אמת) היה בגלות. "משה קול והדיבור בגלות אצל פרעה במצרים"[98]. פרעה אותיות הערף, בעורף אין פה[99]. הצפרדע, כשלמה המלך[100], צופר אמת, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (שירת הצפרדע). דבר שבדרך כלל אומרים בשקט, הוא דבר פנימי - "בתוכנו", אבל כשחוזרים בתשובה ביום כיפור צועקים, שכולם ישמעו, עד "ה' הוא האלוקים, ה' הוא האלוקים", בצעקה גדולה.

נכון שהחרטומים גם נתנו דעות ותשובות, אבל בחירה חופשית דורשת לשמוע את האמת, ואלמלא היה אפשר באמת **לשמוע** האמת, החיים הם "קומדיה טרגית"- בתיקו 50:50, שאי אפשר לצאת ממנו.

מהם "הגבולות", המיצרים של מצרים, החוצים ומתעלמים מדעת האמת? "לי יאורי ואני עשיתיני". גבולות אלו, ומחיצות אלו, נפלו במכת צפרדעים, נגוף למצרים אבל רפוא(ה) לישראל.

[94] מגילת אסתר- סוף תיבות יהו-ה. אר"י ז"ל. [95] ברכות י"ח:. [96] משלי כח, יד. [97] ישעיה לג, יד. [98] זוהר הקדוש. [99] כדיוק האר"י ז"ל. [100] פי אליהו.

הצפרדע ניזון מהמים - אין מים אלא תורה. צפרדע זו האמת לאמיתה, **דעת אמת**, משה אמת ותורתו אמת. דעת זו היא כמו "דוד המלך חי וקיים" - ולא מת, תוך גילוי הדעת של בנו שלמה[101]. בפסח הפה שח, ומצוה עלינו **לספר** יותר מהרגיל. סיפור זה הוא ציפור הדעה של הצפרדע. ממש 'צופרים' תוך כדי אכילת המצות, "לחם עוני" - לחם **שעונים** עליו דברים הרבה. בפסח אנו מגיעים לגלוי דעת, שהיה בגלות, אצל פרעה במצרים, בלשון התרגום 'ערדעניא', ערד העונה, כפי שהזכרנו.

הרמב"ם פותח את ה"יד החזקה" בצווי: "יסוד היסודות ועמוד החכמה **לידע**"[102]. "אתה הראת **לדעת**"[103]. "**וידעת** היום והשבות אל לבבך..."[104]. "אין עני אלא בדעת"[105]. "כל אדם שאין לו דעת אסור לרחם עליו"[106].

זה מה שמורנו ורבנו ר' משה שפירא זצוק"ל בא לבאר, בכלל ובפרט, במפגש הראשון שלנו... **לדעת** מי הצפרדע הצופרת **דעת**! לפיכך יש אצלנו במרפאה צפרדעים מכל קצוות תבל, שכן אין אתר (מקום) פנוי ממנו יתברך..., וביום ההוא **נדע** כי ה' אחד ושמו אחד. **ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד!**

[101] על פי ר"ה כ"ה. [102] הלכות יסודי התורה א, א. [103] דברים ד, לה. [104] דברים ד, לט. [105] נדרים מא. [106] סנהדרין צ"ב.

"זה לעומת זה ברא א-להים", ולעומת הצפרדע נברא העקרב. העקרב בא לעקוץ ולהרוג את הצפרדע בכל מחיר. העקרב מלשון עוקר, והוא בקרב תמידי עם הצפרדע. אויב של ממש. רבינו בחיי אומר על הפסוק "על אויבך ועל שונאיך" [107], שאויב זה ישמעאל. הרמ"ע מפאנו אומר, שישמעאל הוא עקרב, הוא היחיד שבו שם א-ל, חוץ מישראל, והוא ישמיע א-ל [108]. הוא יעקוץ אותנו 'עד', אבל לא יצליח להגיע 'עד בכלל' [109].
"אוי מי יחיה מְשֻׂמוֹ אל" [110] - מאותו עם ששם א-ל בו [111].

ידוע היטב הסיפור על **הצפרדע והעקרב** [112]. העקרב ביקש מהצפרדע לקחת אותו מעבר לנהר. אמרה הצפרדע, הלא העקרב יעקוץ וימית אותי. ענה העקרב הערמומי, באמת!? אם אני עוקץ אותך הלא אני טובע יחד איתך. הצפרדע השתכנעה ובאמצע הנהר העקרב עקץ אותה ושניהם עמדו לטבוע. שאלה הצפרדע: אני לא מבינה, אבל למה?! ענה לה העקרב: מה אעשה? אני עקרב ואיני יכול להתאפק...

[107] דברים ל, ז. [108] ר' חיים ויטל זצ"ל. [109] על פי הזוהר החדש שהזכרנו. [110] במדבר כ"ד, כ"ג. [111] היחידי חוץ מישראל, ע"ע פרקי דרבי אליעזר שם. [112] עיין כדומה קצת, במדרש תנחומא חקת סי' א. [113] על פי המהר"ל.

אומה זו, ישמעאל, מצטרפת לקול המונה של רומי [113], כדי להשמיד להרוג ולאבד דעת אמת, להמית את הצפרדע שממנה אנחנו ניזונים. בני אומה זו עושים זאת אפילו אם הם מתאבדים ונותנים את נפשם על כך. אין עם אחר שמוכן לעשות כך. אבל אנחנו מובטחים שיוכל ישמעאל לעשות זאת רק 'עד' ולא 'עד בכלל', "עד השמדך" [114].

הבריאה וחיותיה זועקים אלינו: "האזינו"! "הסכת ושמע"! "השמים מספרים כבוד אל".

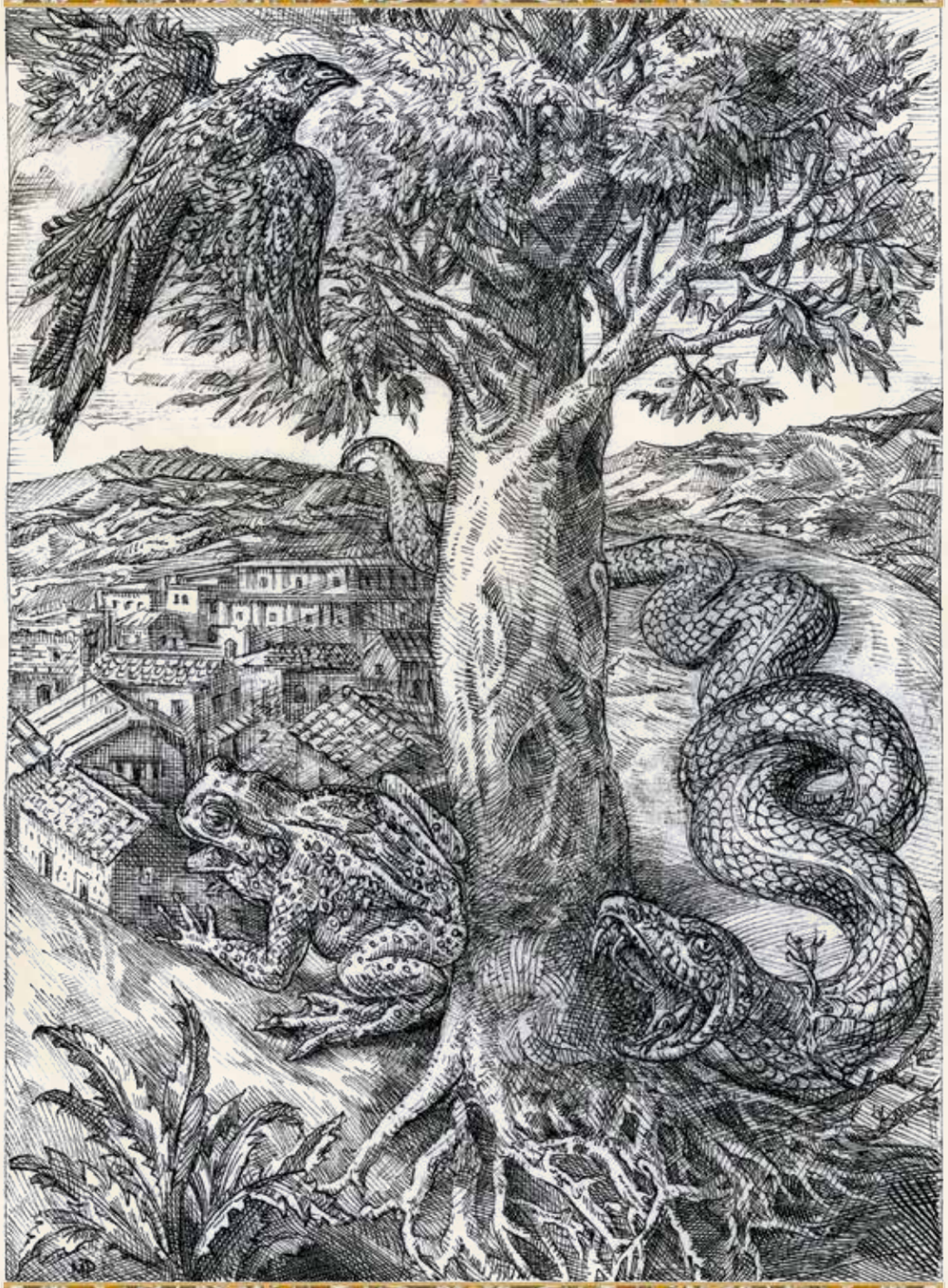
ידוע המחקר המפורסם [115], שאם יש צפרדע שמשליחים אותה לכוס מים רותחים היא תקפוץ החוצה ותנצל, אבל אם יש צפרדע בכוס מים פושרים, ולאט לאט מגבירים את החום, הצפרדע נרדמת ומתה שם. "עורו ישנים"! "והחי יתן את לבו"!

חייבים אנו למסור נפש כצפרדעים, על דעת אמת. **לדעת** את האמת **ולהתחבר** אליה. ואז יתקיים בנו "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" [116]. "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית" [117]. "וידעת היום והשבות אל לבבך". זהו מסר שחזר וחזר ממורנו ורבינו, ר' משה שפירא זצוק"ל.

אחר הדברים הללו שמתי לב לדבר תמוה. בתהילים [118] מכת ערוב מובאת לפני הצפרדע: "ישלח בם ערב ויאכלם וצפרדע ותשחיתם"! והלא מכת צפרדע אירעה לפני מכת ערוב? ואולי לפי דברינו יש ליישב, שכל מכה ומכה באה והלכה, עשתה מה שעתה. אך הצפרדע נשארה בתוכם גם אחר כך, גם אחרי מכת ערוב, עד שהיא השחיתה אותם ואת דעותיהם [119].

לסיום, נזכיר סיפור נוסף ששמעתי בימי ילדותי. יהודי אחד ביקש מחברו להושיט את ידו, ואמר לו: "אני שם צפרדע בכף ידך". המשיך היהודי והוריד את הכובע של הצפרדע, את הג'קט, את העניבה, ואת החולצה, ולבסוף גם את הנעליים. החבר נשאר שם עם ידו מתוחה, פשוטה באויר, ו'החזיק' את הצפרדע. לאחר שהוא לקח את כל בגדיו, שאל היהודי את החבר: 'האם אתה מאמין שבאמת יש לך צפרדע בכף ידך?', השיב לו החבר: 'ממש לא'. אז, שאל אותו היהודי: 'אם כן, למה אתה עומד עם ידך נטויה ופתוחה?'. גם אנחנו, מאמינים ולא מאמינים, 'טובלים וצפרדע בידינו'. יציאת מצרים כוללת את היציאה מאמונות טפלות, ויש צורך להתחזק כל הזמן **בדעת אמת ואמונה אמיתית**.

[114] דברים כ"ח- כמה פעמים, על פי זוה"ח הנ"ל. [115] שמע האמת ממי שאמרה- סטיבן קווי. [116] מיכה ז, טו. [117] תפילת מוסף שבת- ספרד. [118] עח, מה. [119] עיין מדרש אגדה ב.

הספד על מורי ורבי הרב הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל

מורי ורבי הגאון רבי משה שפירא זצוק"ל נפטר בעשרה בטבת ה' תשע"ז. ר' משה השמיע והשחיל "**דעת**", והוא זה שגילה לנו 'מי היא זו ואיזו היא' הצפרדע אשר מעזה לומר לדוד המלך: "אני אומרת שירות ותשבחות יותר ממך..." [120]. "בשיר ושרשרת" קישר וחיבר אותנו לבורא עולם, כמשה רבינו ע"ה שהתפלל תקט"ו תפילות כמנין ואתחנן. היה מציין את רבינו בחיי ועוד, ש'**ואתחנן**' עולה כמניין **תפילה** ו**שירה**, שיש בהם חיבור של סוף מעשה עם מחשבה תחילה [121]. עיקר שירתו של ר' משה היתה בתורה, שנקראת "השירה הזאת", ואותה הוא לימד ונטע בתוכנו.

במסכת בבא בתרא ע"ג: נאמר: "אמר רבה בר בר חנה: לדידי חזיא לי ההיא אקרוקתא דהויא כי אקרא דהגרוניא, ואקרא דהגרוניא כמה הויא? שתין בתי. אתא תנינא בלעה, אתא פושקנצא ובלעה לתנינא וסליק, יתיב באילנא. תא חזי כמה נפיש חיליה דאילנא! אמר רב פפא בר שמואל אי לא הואי התם לא הימני". [תרגום: אני בעצמי ראיתי **צפרדע** אחת שגודלה היה כגודל העיר אקרא שבהגרוניא. ומה גודלה של העיר אקרא שבהגרוניא? ששים בתים. בא נחש ובלע את הצפרדע. באה נקיבת עורב ובלעה את הנחש, ועלתה וישבה על ענף של אילן. בוא וראה כמה רב כוחו של אותו אילן. אמר רב פפא בר שמואל: אילו לא הייתי שם לא הייתי מאמין].

ברייתא זו, כולה ר' משה זצ"ל. תלמידי חכמים משולים לצפרדעים שאינן שקטות, לא ביום ולא בלילה [122]. ר' משה היה כביכול צפרדע ענקית, תלמיד חכם עצום שלמד את כל ששים המסכתות בתלמוד - "שתין בתי". יש בעולם גם נחש ענק, "תנינא" (אנטי-תנינא דתלמוד), יצר הרע הגדול, שבא לבטל את עסק התורה, ולהסיח דעתם של תלמידי חכמים מלימודם. אבל ר' משה זצ"ל לא נכנע לעורב האכזרי [123], אלא אדרבא, בעריבות התורה ובמתיקות התורה, היה בולע הנחש, ובזה הסתלק ועלה לאילן החיים - עץ הדעת.

[120] עיין בדברי הברכה בתחילת חיבור זה, דברים שכתב כאשר הוצאנו את פרק שירה מפורש לפני כ-17 שנה. [121] וזה עיקר ענין התפילה לפי פירוש המהר"ל. [122] הגר"א ע"פ זוה"ק ב' ל, א. [123] עיין עירובין כ"ב.

ר' משה היה מעודד תומכי תורה על ידי 'תורת ארץ ישראל' שלו [124], ובשיטת 'ארץ ישראל' שלו, בלימוד על פי האמת [125], הביא את התורה לתומכי תורה, להיות "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר" [126]. איזה אילן ואיזה כח יכול להחזיק עוצמה כזו של תורה? אמר רב פפא בר שמואל: "אילו לא הייתי שם - בארץ ישראל, לראות דרגת תורה זו עם הכבוד לתומכי תורה שניתן שם [127] - לא הייתי מאמין".

היינו וזכינו להתכסות בצל האילן [128], להתחבר ולחבר שמות ה' [129] ולהתקרב ליום בו "יהיה ה' אחד ושמו אחד" [130].

לדברי הגמרא, "הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר" [131]. ברש"י פירש ש"אדר" הוא "מין אילן". ונבאר, שהנוטע בעצמו מידת "אדרבא", זהו הנוטע אדר בנכסיו [132].

"משה אמת ותורתו אמת", והוא יחסר לנו מאוד. אנחנו אסירי תודה לו, על חיי עולם אשר נטע בתוכנו.

בחיבורנו זה נגענו על 'קצה המזלג' בבריה אחת קטנה מתוך אלפי האלפים שבבריאה כולה. ר' משה זצ"ל הכיר אין סוף דברי חז"ל על אין סוף בריות. אין לנו אלא להתפעל מהם, בפרט ובכלל, כדברי הרמב"ם בהלכות יסודי התורה [133]: "בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובבריואיו הנפלאים הנגלים ויראה מהן חכמתו, שאין לו ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה **לידע** השם הגדול... מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד **ויודע** שהוא בריאה קטנה שפלה אפלה, עומדת **בדעת** קלה מעוטה, לפני תמים **דעות**... מה אנוש כי תזכרנו... שמתוך כך אתה מכיר מי שאמר והיה העולם".

[124] עיין בבא מציעא פ"ה. [125] על פי המהרש"א שם. [126] משלי ג, י"ח. [127] "אין תורה כתורת ארץ ישראל" (ספרי ר"פ עקב ובב"ר טז, ז). [128] סוכה בגימטריא - אילן. [129] יהו-ה אדנ-י בגימטריא - אילן. [130] כמו 'צפרדע אחת'. עיין במאמר כ"ב הקושיות. [131] ביצה טו: [132] דוק שם בערוך שפירש, אדרבא, שבכדי לחסוך כסף נותנים כסף לצדקה. [133] ב, א.

הספד על מורי ורבי כ"ק האדמו"ר רבי אלעזר אבוחצירא זצוקללה"ה

להביע את הכרת הטוב כלפי רבי אלעזר זצוק"ל 'לא שייך', שכן אין מילים ואין יכולת להביע ולהודות על כל מה שהוא עשה לי ולאין סוף אנשים אחרים. רבי אלעזר היה "תופעה חריגה", שלדברי כ"ק האדמו"ר רבי דוד אבוחצירא שליט"א אלי, "כזה עוד לא ראינו, מאות שנים, עוד מלפני הבעש"ט. אני יודע את זה, אתה יודע את זה והקירות יודעים את זה". לא זה המקום להיכנס לפרטים, ואפילו לא כדי לגעת בקצה הסוגיה המורכבת ביותר, אך מה שנוגע לחיבור זה הוא ענין מפליא.

כ"ק אדמו"ר רבי פנחס שליט"א, בנו וממשיך דרכו של רבי אלעזר זצוק"ל, היה מאוד קרוב לר' משה שפירא זצ"ל, ואף זכינו שלשתינו (עם עוד מעט אחרים), להיות ביחד למשך כמה שעות, לארוחת בוקר ולשבע ברכות ואמירת סליחות, כמה שעות לפני שר' משה זצ"ל התחיל את תהליך פרידתו האחרונה מאתנו, והוא לא הופיע יותר בציבור.

רק לאחר שארגנו ליקוט זה, ועמדנו לשלוח אותו לדפוס, אמרו לי: 'אתה לא זוכר שביום ההסתלקות של רבי אלעזר זצוק"ל, האדמו"ר רבי פנחס שליט"א, בהספדו על אביו זצוק"ל, דימה את אביו לצפרדע?". אמרתי, שהייתי כמובן בהספד אך לא זכור לי דבר כזה. אמרו לי: "אתה בטח היית בעולם אחר באותו יום" (וזה בטוח נכון). פניתי לבני, שאמר, שיש לו את ההספד מוקלט, ונוכל לבדוק זאת. לא עברה שעה, ונכנס אלי אברך אחד עם "ספר" שהוא מבקש להדפיס, חידושי תורה של רבי אלעזר זצוק"ל. אמרתי שאשמח לעזור לו בהדפסה (היה זה רק כמה ימים לפני ההילולא, ז"ך תמוז ה'תשע"ז). שאלתי, אם ספר זה מכיל סיפורים או חידושים, והוא אמר שבעיקרו יש בו חידושים, אך יש בו גם את ההספד של רבי פנחס שליט"א על אביו, מאותו יום. נדהמנו כמובן, ובקשתי לראות את ההספד.

והנה, רבי פנחס שליט"א נקט בדבריו בגישה כל כך דומה לכל מה שכתבנו כאן. הוא פותח את הספדו ב"קול ה' בכוח קול ה' בהדר" [134], שלפעמים הקב"ה משמיע קולות של כוח, קולות קשים. בהמשך, מביא רבי פנחס שליט"א את הויכוח בין הצפרדע לבין דוד המלך, בשאלה מי גדול ממי, ואמר: "אני לא חושב שיש משהו מתאים לדבר על האבא יותר מאשר זה". מסירות הנפש של הצפרדע, מול מאה וחמישים שירות ותשבחות של דוד המלך בספר תהלים. רבי פנחס ממשיך ומציין, ש"קבל" [135] שהצפרדע אומרת לדוד המלך "יפים כל השירים והתשבחות שלך אבל **אני מוסרת את כל כולי לקב"ה**... לקדש שמו... נאכלת ונעלמת". והוא ממשיך לתאר את מסירות הנפש של אביו ז"ל לציבור בעבודת ה' בצומות וסיגופים, בשמירת עיניים, בשיתוף האמתי בכאב של האנשים: "אבא היה נשבר מזה", "אבא היה נגמר מזה", "אבא היה כל כולו רק כדי להרבות כבוד שמים". רבי פנחס שליט"א מסכם ואומר, שהמסר עבורנו מהצפרדע ומאביו רבי אלעזר זצוקלה"ה הוא: "**יתגדל ויתקדש שמיה רבה**", להעלות את הקדושה, להרבות כבוד שמים, "עוד ועוד כבוד שמים. כי בשביל זה באנו לעולם".

***

בתור ילד, אמי ע"ה הייתה לוקחת אותנו בקיץ השכם בבוקר לאגם בהרי ניו יורק [136], לתפוס אתנו ראשנים וצפרדעים. היא העבירה לנו דרך חיבור לטבע את הקשר לבריאת העולם, ומתוך התבוננות בו לראות כבוד שמים. "מה רבו מעשיך ה'", ומהם נלמד את גדולתו יתברך ואת המידות הראויות ללכת בהן [137].

לאלו ואלו יש לנו הכרת הטוב. זכינו להכיר דברים "טובים", "ארץ חמדה **טובה** ורחבה" [138], "לראות **בטוב** ירושלים" [139]. "כי לקח **טוב** נתתי לכם" [140] [תורה קדושה]. "**טוב** להודות לה'" [141]. וזאת באנו לעשות, לפחות קצת ממה שאנחנו חייבים כל כך, יום יום, כל היום, יומם ולילה, כמו הצפרדע שאינה מפסיקה לעשות כן, **יומם ולילה**.

[134] תהלים כ"ט,ד. [135] מתוך קרבתו לר' משה זצ"ל יתכן אולי ששאב ממנו את הרעיון. [136] מספר פסיעות מהיכן שרבי משה פיינשטיין זצ"ל היה יושב ולומד כל קיץ, אצל בן דודו, ר' אברהם רודנסקי זצ"ל. [137] אפשר לומר בהחלט שהיא עשתה כך במסירות נפש ממש. [138] מתוך ברכת המזון. [139] תהילים ק"ח, ה'. [140] משלי ד', ב'. [141] תהילים צ"ב ב'.

רֵעָה אֱמוּנָה

"בטח בה' ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה" [142]. הן רבי משה שפירא זצוק"ל והן רבי אלעזר זצוק"ל השתילו בנו בכלל, את יסודות האמונה. ובפרט, ר' משה זצ"ל בספרו "רעה אמונה", ורבי אלעזר זצ"ל ב"אגרת אמונה אמתית" (שנאמרה בפרשת 'כי תשא' ה'תשס"ה), ועליה אמר, כמו איגרת הרמב"ן, "בכל יום שתקראנה יענוך מן השמים כאשר יעלה על לבבך לשאול עד העולם".

בכניסה למרפאה וכן לביתי יש לי בריכת דגים, ובה דגים חכמים וגדולים (שמגיעים ל- 25-20 ס"מ ויותר). הדגים הללו גם חיים חיים ארוכים [143]. עם זאת, אפילו אם כולם חכמים ונבונים, וכי יעלה על הדעת שאפילו הפילוסוף הגדול שבתוכם יודע משהו מעבר לגבולות הבריכה? האם הוא מדמיין מה קורה מחוץ למים, והאם הוא יכול לחשוב על אפשרות של "חיים" מחוץ למים?

בכל יום לאחר התפילה אני מתקרב לבריכה, והדגים רצים לקראתי ופותחים פה גדול על מנת לקבל את ה'מנה' היומיומית שלהם, המחיה אותם... האם יש להם מושג 'מיהו זה ואיזה הוא' שמספק להם את האוכל ומשליך להם אותו למים? מה טיבו? מאיפה הוא בא? כדברי ה'חכם' ברטרנד רוסל - כל יום [הדגים] 'קמים', ועם הזמן הם מגבשים פילוסופיה: [דג] נולד כדי לשוט כל היום בבריכה, לאכול ולהתענג. וכמה [הדג] יהיה מופתע ביום בו ישלפו אותו מהבריכה למציאות אחרת.

הדגים לא בונים מערכות על מנת לצאת מהמים ולחקור מה יש מעבר למים, וכן הם לא משקיעים זמן, בחיפוש ללא תועלת, תשובה על השאלה מהיכן הם באו, וכיצד הם נוצרו. הם מודעים למגבלות שלהם, וחיים כמיטב יכולתם בתוך המגבלות של המציאות שלהם.

חיבור זה עולה לדפוס, כמו יתר חיבורינו משנה לשנה, בתחילת חודש 'מנחם אב' לקראת חודש 'אלול' והשנה החדשה. כאשר אנו מתאבלים על חורבן בית המקדש, כדברי ר' משה זצ"ל, אנו מתאבלים על "חורבן החיבור", חורבן ה"דעת". ר' משה זצ"ל היה מדגיש רבות את עניני החיבור, חיבור לאמת. דרך ה"עיר שחוברה לה יחדיו" היה אפשר להתחבר לאמת

[142] תהילים ל"ז, ג'. [143] דגי קוי - שמדווח, שהם חיים אפילו עד 200 שנה!

לאמיתו, ושם מתחברים עליונים ותחתונים. "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". נחרב בית המקדש. פסקה הנבואה. פסק החיבור לאמת. וכך אמר ר' משה זצ"ל (בשבת חזון ה'תשמ"ז ועוד), שדעת היא "צירוף בסדר נכון" [144]. וכך נאמר בגמרא [145]: "כל מי שאין בו דעה, כאילו נחרב בית המקדש בימיו".

אם יש לדגים שבבריכה סיכוי להתחבר למה שיש מעבר לבריכה, זה רק על ידי יצור שחי בשני העולמות, שחי גם בתוך המים וגם מחוץ למים. כמו שלמה המלך [146], שמייצג את החיבור של שני העולמות, העולם ש"בתוך הבריכה" וזה ש"מחוץ לבריכה". היצור שחיה במים ומחוץ למים זאת הצפרדע. הצפרדע שמגיעה ממשפחת ה'רפטילים' אמפיביאנים [147], שצופרים דעת [148], נותנת לשוכני הבריכה ידיעה כל שהיא על מה שקורה מחוץ לגבולות המים. מזמן חורבן בית המקדש אין כבר נביאים, אך הנבואה לא פסקה, כמו שכתוב בגמרא [149]: "מיום שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים".

אנחנו חיים בתוך הבריכה. אין לנו חיים בלי מים, ואין מים אלא תורה. ואם נטלה היכולת לדעת על ידי בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו, לא אלמן ישראל, והקב"ה דאג לנו ונתן לנו את הצפרדעים, הצופרי דעה, חכמים המחברים אותנו לחיי עולם, למציאות שהיא מעבר למציאות שלנו, למציאות שהיא מעבר לגבולות ומגבלות של "בין המצרים". הקב"ה הוציא אותנו ממצרים, ומשם נלמדים כל יסודות האמונה [150], ו"חיי עולם נטע בתוכנו". אלמלא ראינו כמה גדולים הצפרדעים הללו לא היינו מאמינים!

[144] לא כמו במגילת איכה ששם האות פ' לפני האות ע', מפני שהקדימו את הפה לעין (ע"פ סנהדרין קד).
[145] ברכות לג. [146] צפרדע בגימטריא שלמה בן דוד (היעב"ץ). [147] חיים במים ומחוצה לה. [148] ואולי גם מצרפים דעת. [149] בבא בתרא יב: [150] ע"פ הרמב"ן שמות כ,ב' וע"פ "רעה אמונה" עמ' א'.

הצפרדעים ב'שבע'

האם יש לצפרדעים שיניים?

במדרש נאמר:

"הצפרדע, אלמלא יש לו שיניים אין כל בריה נכנס במים לפניו" [151].

בפשטות מדובר על "בעלי חיים קטנים הצועקים באגמים כדוגמת הצפרדע של היום" [152], אך האם באמת אין לה שיניים? יש שפירשו על מכת צפרדע, שהצפרדעים הם "בעלי חיים הגדולים שבנילוס, שיוצאים לפעמים מהמים ובולעים שנים או שלושה בני אדם" [153]. לפי זה יותר מובנת הסכנה ופחד המוות מהם, אך אנחנו לא כל כך מכירים יצור שבולע אדם שלם (כמין נחש גדול), גם בלי שיניים. ובמיוחד קשה לפירוש זה, אם נאמר שזהו "קרוקודיל" או "אלתמסח", שיוצא מן המים וטורף בני אדם [154], שכן להם בוודאי יש שיניים. [155]

מה אנחנו יודעים כיום על צפרדעים ושיניים? [156]

עד כמה שאנחנו רואים, יש לצפרדעים שיניים, אבל רק בלסת העליונה ולא בתחתונה. מבחוץ לא רואים שיש לצפרדעים שיניים. הצפרדעים בולעים את האוכל ולא טוחנים אותו [157]. לעומת הצפרדעים, דווקא לקרפדות, אין שיניים כלל. שלא כמו שיני אדם, כל השיניים של הצפרדעים דומות זו לזו, והן נושרות ומתחלפות לאורך החיים.

מהי אם כן כוונת המדרש? אולי כוונת המדרש עמוקה יותר, וניתן לומר שהצפרדע היא צופר דעה, כפי שהארכנו למעלה, ותלמיד חכם כל כך גדוש בדעת, שאם היו לו גם שיניים, כמו ל"ב שיני האדם כנגד ל"ב נתיבות החכמה, אז במים של תורה, חכמה, בינה ודעת, אף בריאה לא היתה עומדת מולו. [158]

[151] מדרש תהילים, שוחר טוב, נח, ד"ה דבר אחר. [152] רש"י ורס"ג ז, כז וכך בערוך (ע"פ כריתות י"ג). FROSH. [153] רבינו חננאל, רבינו בחיי י, יט. [154] אבן עזרא ז, כז, ילקוט אנשי שם ח, ז וכן באברבנאל. [155] ואולי היו כמה מינים (ממשפחת "הרפטילים"- זוחלים), והיו גם כאלו כמו נחשים וגם כאלו כמו קרוקודילים (העמק דבר ז, כט ובילקו"ש ובמשנת רבי אלעזר, יט). [156] בהתבוננות ניתן להפוך את 'הטבע' (בגי' א-להים) לתשובה לשאלה "מי אלה" (על פי הזוה"ק). [157] יש מין צפרדע אחד שידוע לנו שיש לו שיניים גם למטה (GASTROTHECA GUENTHER). [158] לאשה יש יותר בינה אבל פחות דעת (שבת ל"ג:). "בינה יתרה נתן הקב"ה באישה" (נדה מ"ה:). כך בכל דבר, כאשר יש יותר מדי ממנו הוא מסוכן, כמו בקטורת ש"הדבש יפה לה", אבל לא היו שמים בה דבש, מפני שאז "אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה". הגר"א על הפסוק (משלי כה, כז) אומר, שהרבה דבש לא טוב. דבש הוא אומר, ראשי תיבות - דעת בינה שכל, יותר מדי 'דבש' לא טוב (שמעתי מר' שלמה פישר שליט"א). באידיש אומרים, "צו קלוג לא טוב"- יותר מדי חכם - לא טוב. שמעתי מהאדמו"ר מטאלנא שליט"א, שהרבי מקוצק אמר על הפסוק "ויוסיף דעת יוסיף מכאוב" (קהלת א, יח), "אבער עס לוינט זך"- נכון שמי שיש לו הרבה דעת סובל יותר, אבל כדאי.

צפרדעים לעזרת האדם

כל בריאה נבראה לצורך. לדוגמא, מדענים היום המציאו משכך כאב חדש שמיוצר מרעלי עור הצפרדע. לצפרדע באקווידור (EPIBPEDOBATES TRICOLOR) יש רעל בעור שנועד להגן עליו מפני אויבים. הרעל עצמו חזק מדי לבני אדם, אבל ממנו פיתחו תרופה חזקה יותר ממורפין (200-40 פעם יותר חזקה ממורפין!), עם פחות תופעות לוואי. לתרופה קוראים -ABT 594 והיא בשימוש ניסיוני היום באירופה [159].

מדענים גם חוקרים צפרדע עצים מיסטרי (RANA SYLVATICA), שקופאת כמעט לגמרי בחורף, ולעיניים היא נראית כקוביית קרח ממש. הלב נעצר, הנשימה נעצרת והיא "מתה" לכל דבר. גם גלי מח אין לה. מדענים חוקרים את האפשרות ללמוד מזה איך להקפיא איברים לצורך השתלה. הצפרדעים הללו חיים בצפון, באנטרקטיקה, אבל גם בדרום ארה"ב (בג'ורג'יה).

היום כ- 50,000 אנשים בארה"ב מחכים להשתלת איברים, ורק ל- 3000 מספיקים להגיע בזמן. אם האבר היה חי 24 שעות במקום 6, מספר ההשתלות שיהיה אפשר לעשות יגדל באופן משמעותי [160]. היום כבר מקפיאים בהצלחה זרע וביציות. יתכן שהצפרדע פותח לנו חלון תקוה בע"ה. לטוב ולמוטב, מדברים גם על הקפאת בני אדם שמגיעים לסופם, "ומכאן לתחית המתים מן התורה" [161].

כמה עובדות מעניינות על צפרדעים

צפרדעים שונים מסתם "רפטילים" (זוחלים). הם "אמפיביאנים" שאין להם קשקשים, ובדרך כלל פרים ורבים במים. חכמת האמפיביאנים והרפטילים מכונה "הרפטליגיה" מהמילה ביוונית "הרפטון" שכוונתו "שרצים שזזים על בטנם".

יש כ- 6000 סוגי צפרדעים בעולם. צורות וצבעים שאי אפשר לדמיין (זכיתי לטייל בין הרבה מהסוגים במוזיאון הטבע בניו יורק ודוגמת מאות מהם ישנה במרפאתנו).

[159] כ 30-40 מליון אמריקאים נאלצים היום לקחת מורפיום. [160] בבית חולים שיבא בארץ, התקדמו בהצלחה משמעותית בהקפאת לבבות עכברים. [161] עיין ריטב"א תחילת תענית שבברכת מחיה המתים כתוב חמש פעמים מחיה מתים, כיוון שיש חמשה סוגים של תחית המתים, חוץ מאחד שכתוב 'מחיה המתים' (בהוה), ולא 'יחיה מתים' (בעתיד), שהוא אחד מן העיקרים שחייבים להאמין בו.

הגדול שבהם הוא "צפרדע הגולית" (CONRAUA GOLIATH), מגיעה לאורך של 30 ס"מ ומשקל של 3.3 קילו. עוד סוג מאוד גדול (קרפדי מרינה) מגיעה ל 23-15 ס"מ ואולי יותר. הקטן ביותר בין מיני הצפרדעים הוא באורך של כ- 1.5 ס"מ.

אחד הצפרדעים המעניינים ביותר הוא "צפרדע הזכוכית". הצפרדע שקופה לגמרי ואפשר לראות דרך העור שלה לב פועם. (CENTROLENELLA COLYMBIPHYLLUM).

ישנם צפרדעים ארסיים ביותר ("צפרדע חץ הזהב"). טיפת רעל מעורו יכול להרוג 100,000 איש.

נקבת הצפרדע "סורינם" מטילה עד 100 ביצים שנושאת על גבה, והם מתבקעים אחרי 20-12 שבועות. יש צפרדעים שמטילות עד 4,000 ביצים.

עור הצפרדע מתחלף כפעם בשבוע. הצפרדע בדרך כלל אוכלת אותו.

יש צפרדעים שבולעים את ה"ראשנים" שלהם ומקיאים אותם אחרי 60 יום כדי שיתפתחו אז לצפרדעים. הראשנים בעצמם ניזונים מהזנב שלהם שנעלם כאשר יוצאים הרגלים שלהם, והם הופכים לצפרדעים.

יש צפרדעים (באינדונזיה) שאין להם ריאות והם נושמים דרך העור.

יש צפרדעים המסוגלים לקפוץ לגובה פי עשרים מאורכם.

צפרדעים בממוצע חיים 15-4 שנים. יש צפרדע המצויה באירופה (קרפד) שחיה 40 שנה. הגולית שהזכרנו, חיה בין 24-7 שנים. הצפרדע הארסי שהזכרנו חיה בין 17-7 שנים.

מה נורא ומה נפלא מעשי הבורא! כמה ראוי לאדם להתבונן בבריאות אלו [162]! "הכל ברא לכבודו" [163]. כדברי הרמב"ם [164] שהדרך לאהבת השם יתברך ויראתו היא להתבונן במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים.

[162] חובת הלבבות- תחילת שער הבחינה. [163] ישעיהו מג, ז. [164] פ"ב מהלכות יסודי התורה.

מלפנו מבהמות ארץ

"מלפנו מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמנו" [165]. אנו יכולים ללמוד מכל בריאה ובריאה [166]. העולם למטה משקף את כל מה שיש למעלה [167].

"נשמת כל חי תברך את שמך". **צפרדע** בגימטריה 444 ואנו **מאמינים בני מאמינים** (בגי' 444) ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". 10 המכות הם כנגד 10 מאמרות שבהן נברא העולם, כנגד 10 הדברות ו10 הספירות [168]. ב- 10 מקומות מופיע המילה צפרדעים כנגד 10 מקומות שהופיעו הצפרדעים [169].

ר' משה שפירא זצ"ל היה אומר שהבריאה (השתלשלות 10 הספירות) היתה **במאמרים**. אמירה היא חד צדדית [כשראובן אומר לשמעון לשבת הוא לא מצפה לתשובה אלא לביצוע]. לא היה עם מי לדבר... ב- 10 **הדברות** נבחרנו כעם ואז היה עם מי לדבר. דיבור-דיברות זה דו צדדי. יש בינינו דו- שיח, ע"כ.

הענין הוא, שנרים את עינינו **לדבר** אתו. ענין נחש הנחושת, סמל הרפואה, הוא לעורר אותנו ש"אין הנחש ממית אלא הקב"ה" [170] ולהסתכל למעלה [171]. נחש הנחושת הוא דו צדדי. הקב"ה מסתכל עלינו למטה על ידי הנחש, **בכדי** שנסתכל אנחנו חזרה למעלה.

"אין עוד מלבדו"! "**אתה הוא הוי**"! (בגי' **צפרדע**) מתי שיש דין בעולם [172], אנחנו מצפים לישועה (ה**צפ**רדע צף ומצפה), ל"**ישועה הגדולה**" (בגי' צפרדע) ל**משיחנו** (בגי' צפרדע). במהרה בימינו, אמן.

מסופר על צפרדע מסכן שנפל לתוך בור עמוק [173], ועמדו מסביב "החברים" הצועקים: "אל תקפוץ, אל תקפוץ!". המסכן מנסה ומנסה, הם צועקים, והוא מתאמץ. באופן מופלא הוא מצליח, לתדהמת כולם, לצאת מהבור. הצפרדע ה'מסכן' היה חרש, הוא לא שמע את "קול המונה של רומי" שאמר לו ש'אי אפשר'. כך אברהם 'העברי', שכולם בעבר אחד והוא בעבר השני [174], ובכך הצליח לעשות את ה'אי אפשר'.

[165] איוב לה, יא. [166] עירובין ק:. [167] זוהר הקודש, בראשית כ, י. [168] פסיקתא רבתי כ"א, י, בגדי שרד בהגדה. [169] ילקוט שמעוני מעין גנים כתב יד. [170] עיין ברכות ל"ג. [171] כ"ק אדמו"ר מטאלנא שליט"א כדברי ר' חיים פלטיאל ודברי השפת אמת (חוקת תרל"ו), "המסוגל לרפואה". [172] צפרדע בגימ' 5 פעמים דין- אר"י ז"ל. [173] כנראה "למעלה מ-20", כנ"ל שיכול לקפוץ בדרך כלל עד 20 פעם יותר מגובהו, כמו שהבאנו. [174] ע"פ הרמב"ם במורה נבוכים "אם כולם חושבים אותו דבר, הוא לא חושב".

מעצם עצמותו של הצפרדע ש'יודע', ע"פ מה שהסברנו ש"דעת" זה לא רק שכלית אלא להתחבר, כמו "האדם שידע את חוה" (בראשית וכנ"ל). אני נזכר במשל שהמשילו עוד בילדותי, שכל ה"פורמולות" (נוסחאות) במתמטיקה ופיזיקה לא יכולות לתאר ולהסביר את הרגשת הצפרדע שמשחררת עצמה בכף היד. חויה זו, תחושה זו, חום "אינטימי" זה, אי אפשר להסביר שכלית [175].

ידיעת ה'. "וידעת היום" דורשת **חיבור והתחברות**. להיות מחובר 'אונליין'. אומר הבעל שם טוב שאם אתה לא מחובר, תסגור את הגמרא, תתחבר, ואז תפתח שוב, שאם אתה לא מחובר, אז כל זה למה לי? כדברי הגמרא בבבא מציעא פ"ה, שחרב הבית על שלא ברכו ברכת התורה תחילה. לא כתוב שלא למדו, אלא שלא התחברו. חורבן, זה היפך החיבור [176].

נ.ב.

אני חייב לציין. הבאנו, שבספר הערוך תרגם את הצפרדע ל-FROSH, אבל לא ידעתי מה זה. הבאנו גם את המחלוקת אם זהו הצפרדע הידוע לנו היום, או שזהו הקרוקודיל (תנין), דבר שקשה קצת מהגמרא בבא בתרא שהבאנו, שהתנין בלע את הצפרדע, ובמיוחד אם נפרש שהתנין הוא קרוקודיל (ולא נחש). ממש עם סיום חיבור זה הייתי בגרמניה בהשתלמות מקצועית, כדי לגלות שבגרמנית ה-FROSH זו הצפרדע הידועה לנו. כשם שהצפרדעים נמצאים בכל מקום, כך גם ניצוצות הקדושה נפלו בכל העולם, ואנו מחזירים אותם, אחד אחרי השני, לארצנו הקדושה, כדברי הבעל שם טוב על פי דברי הזוהר הקדוש בפרשת בראשית, לחבר אות באות, אבן באבן (על פי ספר יצירה), לבנות תיבות ובתים לבורא יתברך [177].

[175] עיין עוד "מושג ה'אמונה' הייחודי, רבנית צפורה שפירא תליט"א, אשת ר' משה זצ"ל. [176] על פי ר' משה שפירא זצ"ל. [177] כפי שחזר ואמר ר' משה שפירא שוב ושוב.

אַחֲרִית דָּבָר

מי שלא **יודע** ומאמין בי"ג העיקרים שמפרט הרמב"ם, "אין לו חלק בעולם הבא". לא משנה אם בשוגג, אונס או במזיד. זה לא עונש אלא "היכי תמצא" (מציאות)[178]. נשאלת השאלה, הלא כתוב "לא ידח ממנו נדח"[179], ו"כל ישראל יש להם חלק בעולם הבא"[180], על פי ישעיהו: "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ"[181]?

מפורסם סיפור הבעל שם טוב, ששמעו מפי ר' גדליה מליניץ (נפטר בתקס"ד)[182], ויש אומרים שאירע בחזרתו של הבעש"ט מארץ ישראל[183], פגע הבעש"ט בצפרדע שהתגלגלה בה נשמת תלמיד חכם[184], "צפרדע גדולה עד מאוד"[185], "עד שכמעט ולא הכיר איזה בריה היא, והעלה ותקן התלמיד חכם שהתגלגל בה אחרי שהתגלגל בצפרדע ת"ק שנים". ובמה חטא? "זלזל בנטילת ידיים" (המביא לעניות, ואין עניות אלא ב**דעת**), והתגלגל בצפרדע הנמצא במים בגלל שזילזל במים, בנטילת ידיים.

לדברי בעל התניא בסוף **פרק ל"ט** וכן בהלכות תלמוד תורה[186], בודאי לא ידח ממנו נדח, היות וכל אדם, בסוף, יחזור בתשובה וידע האמת, אם לא בגלגול זה בגלגול אחר, ע"כ. כן גם בימות המשיח "וידעו כולם" - שנזכה כולנו במהרה לאורו.

את הי"ג עקרים לומדים ממצרים[187]. התעסקנו קצת ולמדנו הרבה ביסודות הדת מבריה קטנה אחת שהיתה במצרים ומייצגת דת ודעת משה וישראל. בריאה ה"יודעת", כשלמה המלך, מוסרת את נפשה לשליחותה ועובדת את הבורא יום ולילה.

ניפרד עם מסר חשוב, על פי ר' שמשון (בן) רפאל הירש זצ"ל: יש יצור אחד בעולם, הצפרדע, שאין פחדן ממנה בעולם. הרב הירש זצ"ל מבאר כל כך יפה, ששמה של הצפרדע מורכב בעצם משתי מילים: 'צפר' - לשון בוקר (צפרא) ו'דע' - מלשון דעת, דעה. הצפרדע יודעת מתי הבוקר, וכשהוא מגיע היא בורחת לתוך המים כדי שלא יראו אותה. רק בלילה היא מקרקרת ועושה רעש, אבל כשהאור הראשון מגיע היא נעלמת

[178] ע"פ הרב אהוד רוקובסקי שליט"א בספרו דעת אמונה. [179] שמואל ב' יט, י. [180] משנה סנהדרין פ"י ה"א. [181] ס, כ"א. [182] מובא בשבחי בעל שם טוב השלם סיפור י'. [183] ארץ הדעת, "לדעת בארץ דרכיך" (תהילים ס"ז) - ארץ חיבור עליונים ותחתונים. [184] כפי שהזכרנו, צפרדע היא תלמיד חכם. [185] מעין מה שכתוב באגדת דבה בר בר חנה על הצפרדע. [186] פ"ד, ה"ג. [187] רמב"ן שמות כ, ב; וראה בהרחבה ב"דעה אמונה" של ר' משה שפירא זצ"ל.

והופכת ל- 'שקית קטנה של מים'. הצפרדע יודעת שכשיש אור לא כדאי לה להסתובב. מה הייתה בעצם מכת הצפרדע? פרעה, אנשיו ועבדיו יושבים בנחת בבית, במשרד, בארמון ופתאום הצפרדעים הפחדניות האלה מסתובבות 'אצלנו בבית באמצע היום!'. הן לא מפחדות יותר, הן נכנסות לתנורים ולמשארות!

זה אולי עומק של מדרש מופלא: אמרו עליו על פרעה הרשע, שהתעטר בבגדי מלכות וישב על כסאו וכל גדולי מלכות לפניו. באותה שעה נזדמנו להם צפרדעים והיו נכנסים מפי טבעתו ויוצאין מפיו וכל אוכלוסיו וגדוליו כך, לקיים 'ובכה ובעמך', והיה הצפרדע קורא ממעי פרעה ועונין לו חבריו ממעי אוכלסיו וגדוליו, וצפרדע אומר לחברו אימתי נצא מכאן, ועונין צפרדעין זה לזה- עד שיבא בן עמרם ויתפלל בעדנו, לכך 'ויקרא פרעה למשה ולאהרן'.

איזה מדרש מדהים! איזה עומק! אתה יושב רגוע על הכסא שלך, ובמחי אצבע אתה מפעיל מאה אלף עובדים. אפילו לא צריך לדבר איתם- אתה שולח לו מייל שממחר הוא מפוטר. כך היה פרעה הרשע שולט בעבדיו, במשפחותיהם, בילדיהם, והצליח שאף אחד לא יפריע לרודנות שלו. 'ואם יש כמה מאמינים? לא נורא, העיקר שלא יהיה להם בטחון, רק שלא יבטחו בזה שרק הקב"ה מולך בעולם, יש גם כוחות נוספים, יש בוס'...

ומכת צפרדע מלמדת אותנו מיהו ה'בוס'.

מהו **המאמר** השני בבראשית? "ויאמר אלוהים יהי אור ויהי אור". במאמר הראשון ברא הקב"ה את העולם - 'בראשית'. הוא אומר לנו עכשיו: 'כעת אני אלמד אתכם איך גם אפשר להרים את העולם הזה'. יש בכם אור גדול. אלו לא המאורות של היום הרביעי, אלא **זהו אור פנימי - גנוז שאי אפשר לכבותו**, שאסור לך לפחד ממנו. אף אחד לא יכול לקחת את זה ממך. האור הזה הוא הבוס היחיד שלך. הצפרדע מפחדת מהאור עד כדי כך שהיא בורחת ממנו- ועכשיו אומה מצרית שלמה הופכת להיות הצפרדעים של הצפרדע...

מאמין מאמין- אבל לא לוקח סיכון.

מהו **הדיבר** השני?

"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני".

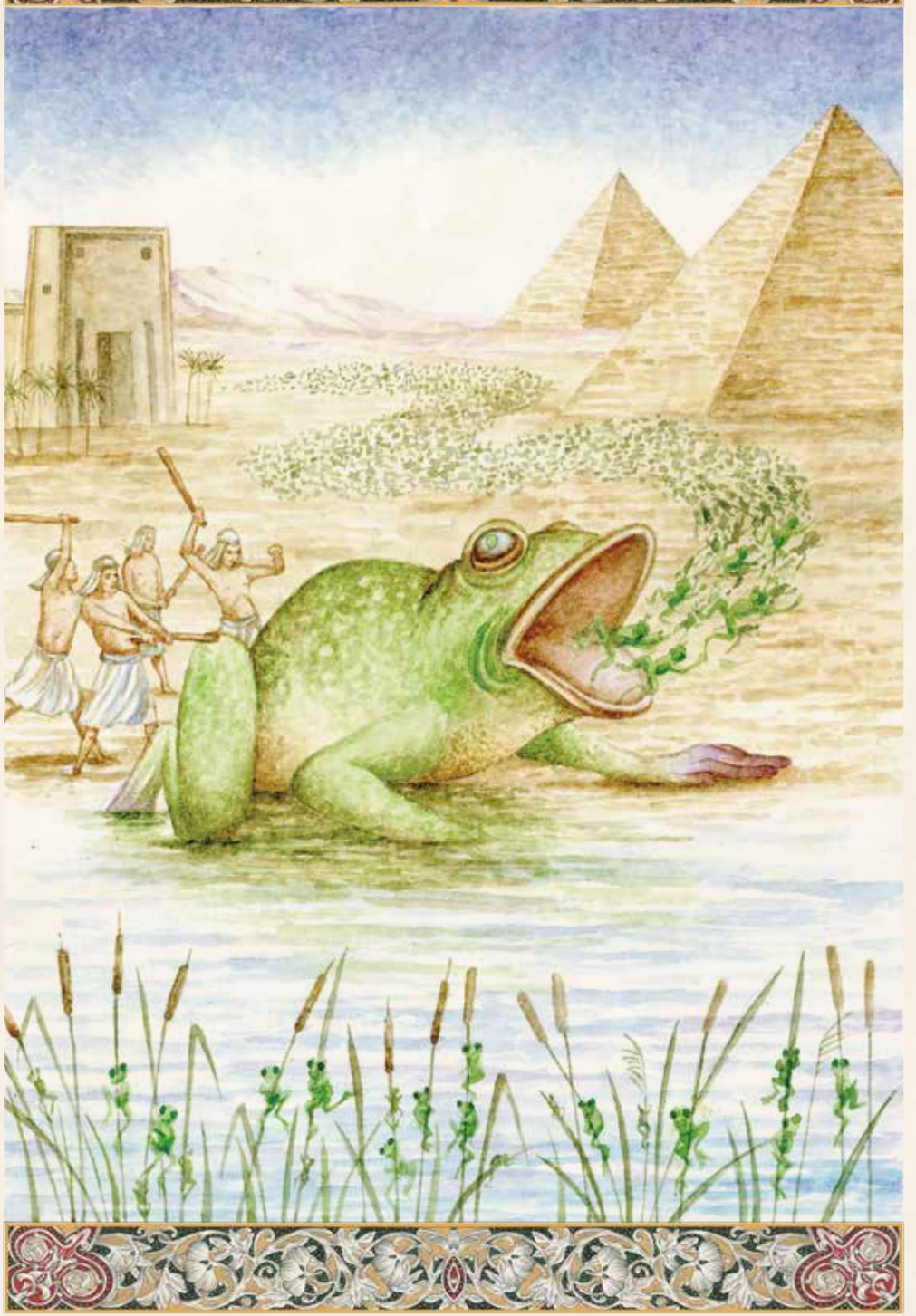
הרי מהי עבודה זרה? עבודה זרה היא לא רק כפירה מוחלטת שאין א-להים בכלל, אלא שלצדו יש עוד אלילים, יש עוד כוחות. יש גם בוס. מכירים את ההוא 'שמאמין לגמרי בקב"ה וצועק בקול שיש א-להים!', אבל כשהוא רואה במדור האסטרולוגיה בעיתון שכתוב שהיום הוא לא יום טוב לצאת לטיול אז הוא מוותר, כי - 'למה לקחת סיכון?'...

הפועל היוצא מהדיבר של "לא יהיה לך א-להים אחרים" הוא- "ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבותם". כשתהיה לך אמונה שלמה באמת, כשיהיה לך בטחון אמיתי בקב"ה ולפיהם תכלכל את מעשיך, ממילא לא תהיה מצרים!

"כימי **צאתך** מארץ מצרים אראנו נפלאות"[188].

"**אחרית כראשית**, להיות לכם לא-לוהים"!

זה סיפור הצפרדע, **סיפור הדעת**, לפחות חלק ממנו.

מדרשי חז"ל
בעניין הצפרדעים

מדרש תנחומא בא פרק ד

כל מה שחשבו המצרים על ישראל הקב"ה הביא עליהן חשבו שיהיו שואבין מימיהן לפיכך ויהפך יאוריהם לדם חשבו כדי שיהו טוענין פרגמטיהן הביא עליהם צפרדעים והיתה משרפת אותן.

מדרש רבה במדבר פרשה יח פסקה כב

זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר ללמדך **שבכל מקום הקב"ה עושה שליחותו ולא ברא דבר אחד לבטלה** פעמים שעושה שליחותו ע"י צפרדע ופעמים ע"י צרעה ופעמים ע"י עקרב א"ר חנין דצפורי מעשה בעקרב א' שהלך לעשות שליחותו של הקב"ה בעבר הירדן וזימן לו הקב"ה צפרדע אחת ועבר עליה והלך אותו עקרב ועקץ את האדם.

מדרש רבה שמות פרשה י פסקה ד

ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן נטה את ידך א"ר תנחום א"ל הקב"ה למשה המים ששמרוך בשעה שהושלכת ליאור לא ילקו על ידיך ויט אהרן את ידו **למה הביא עליהם צפרדעים** מפני שהיו משעבדין בישראל ואומרים להן הביאו לנו שקצים ורמשים לפיכך הביא עליהן צפרדעים ובשעה שהיו מוזגין את הכוס היה מתמלא מן הצפרדעים ותעל הצפרדע ותכס את וגו' תני ר"ע אומר **צפרדע אחת היתה** והיא השריצה ומלאה את ארץ מצרים א"ל רבי אלעזר בן עזריה עקיבא מה לך אצל הגדה כלה מדברותיך ולך אצל נגעים ואהלות צפרדע אחת היתה ושרקה להן ובאו ויעשו כן החרטומים בלטיהם שהיו סבורין שהן מעשה שדים: מדרש רבה שמות פרשה י פסקה ד.

מדרש תנחומא וארא פרק יד

אא"ר תנחום א"ל הקב"ה למשה המים ששמרוך בשעה שהושלכת ליאור ועפר שהגין עליך כשהרגת את המצרי אינו דין שילקו על ידיך לפיכך לקו על ידי אהרן צפרדעים למה הביא עליהם מפני שהיו משתעבדין בישראל ואומרים להן הביאו לנו שקצים ורמשים לפיכך ותעל הצפרדע בשעה שהיו מוזגין את הכוס מתמלא מן הצפרדעים שנאמר ועלו

ובאו בביתך וגו' ובמשארותיך אימתי משארת מצויה אצל תנור בשעה שהתנור חם כל כך למה **לעשות רצון בוראם**.

פסיקתא רבתי פרשה כא

נאמרו **עשרת הדברות כנגד עשר מכות** שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים אנכי כנגד מכת דם ויהפך לדם יאוריהם (תהלים ע"ח מ"ה) אל תאמר כפרעה לי יארי ואני עשיתני (יחזקאל כ"ט ג') אל תאמר שאני בראתי עצמי לא יהיה לך כנגד [מכת] צפרדעים (עלו) [שעלו] בתנורים (חומם) [בחומם] אמר הקב"ה הצפרדעים חלקו לי כבוד ואין אתם חולקים לי כבוד לא תשא כנגד מכת כינים שהשביעם הקדוש ברוך הוא ועלו זכור כנגד מכת ערוב אמר הקב"ה לא תערוב ולידן חולא ושבתא כחד כבד כנגד מכת דבר דכתב למען יאריכון ימיך (שמות כ' י"ב) לא תרצח כנגד מכת שחין אמר הקדוש ברוך הוא אל תהי רוצח ודמו של אותו האיש בגופו לא תנאף כנגד מכת ברד ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד (שם ט' כ"ד) וכתב היחתה איש אש בחיקו וגו' כן הבא על אשת איש וגו' (משלי ו' כ"ז עד כ"ט) לא תגנוב כנגד מכת ארבה כתב בעד החלונות יבואו כגנב (יואל ב' ט') לא תענה כנגד מכת חושך אמר הקדוש ברוך הוא אם אין עדותך מאירה לך כאורה הזאת אל תעידנה לא תחמד כנגד מכת בכורות שהיו המצרים שטופים בזימה ונמצאו כולם בכורים:

עשרה מיני צפרדעים הביא עליהן הקדוש ברוך הוא. (ע"פ מדרשה הגדה מהדורת ברקוביץ')

למה נאמרה **מלת צפרדעים עשר פעמים?** שהיו כנגד עשרה מקומות:

ובעמך, עבדיך, ובבית מטתך, ועל, משכבך,ובכל ובעמך, ובכה, ובמשארותיך, ובתנורין, עבדיך. [גנים מעין (ילקוט כת"י)]

צפרדעים אמר הקב"ה יבוא **דבר שגדולו ומחיתו במים** ויפרע ממצרים שביקשו לאבד אומה שעתידה לקבל תורה שהיא משולה למים שנאמר הוי כל צמא לכו למים,

שמנעו את ישראל לקראות בתורה. [מדרש מכת"י. ע"פ ספר מדרש הגדה מהדורת בערקאוויטש.]

ילקוט שמעוני שמות - פרק ז-רמז קפב

ומאי ותעל הצפרדע **צפור דיע שיש בה דיעה** בשעה שהעופות הם צמאין ובאין לשתות מן היאור ומן האגמים קוראין אותם ואומרים להם בואו ושתו אל תתיראו עליהם הוא אומר (תהלים קד) המשלח מעינים בנחלים בין הרים יהלכון ישקו כל חיתו שדי וגו' עליהם עוף השמים ישכון וגו'.

תנא דבי אליהו רבה פרק ז

אמר לו פרעה למשה בכשפים אתה בא אלי אקרא לתינוקות של בית רבן ויעשו גם הם כיוצא בה מיד ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים **ויעשו גם הם** כך כמו שמשה ואהרן עשו צפרדעים כן עשו המצרים צפרדעים מכאן ואילך אין כל העולם כלו יכולים לבראות בריה שהיא פחותה מכעדשה.

"ובכה ובעמך" - **פרעה התחיל בעבירה תחלה** שנאמר "ויאמר אל עמו" ובו התחילה המכה תחלה "ובכה" ואחר כך "ובעמך" ואחר כך "ובכל עבדיך".

דבר אחר ובכה בשביל ששיעבד את ישראל תחילה בפה רך ולבסוף בעול קשה:

מדרש תהילים מזמור קה

שמו בם דברי אותותיו. אמר רבי יודן ברבי סימון, שהיו המכות נרשמות בהן.

משנת רבי אליעזר, יט

ש**צפרדעים**, את מוצא **נס בתוך נס**: לא היו צפרדע ביאר כל עקר, אלא בו ביום עלו, שנאמר "ושרץ היאר צפרדעים".

מדרש שוחר טוב תהלים נח

הצפרדע אלמלא יש לו שיניים אין כל בריה נכנס במים לפניו.

זוהר חלק ב דף כט/ב

וַתַּעַל הַצְּפַרְדֵּעַ, חֲדָא הֲוָת, וְאוֹלִידַת, וְאִתְמַלְיָית אַרְעָא מִינַיְיהוּ. וַהֲווּ כֻּלְּהוּ מַסְרִין גַּרְמַיְיהוּ לְאֶשָׁא, דִּכְתִיב וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ, וּמַאי הֲווֹ אָמְרוּ. (תהלים ס"ו) בָּאנוּ בָּאֵשׁ וּבַמָּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה. וְאִי תֵּימָא אִי הֲכִי מַאי אִיכְּפַּת לְהוּ לְמִצְרָאֵי דְּעָאלִין לְאֶשָׁא כָּל אִינּוּן עוֹרְדֵעָנִין אֶלָּא כֻּלְּהוּ עָאלִין לְאֶשָׁא וְאָזְלִין בְּתַּנּוּרָא וְלָא מֵתִין. וְאִינּוּן דְּמֵתִין מַאי קָא עָבְדִי. נַהֲמָא הֲוָה בְּתַּנּוּרָא וְעָאלִין בְּגוֹ נַהֲמָא וּמִתְבַּקְּעִין וְנַפְקֵי מִנַּיְיהוּ אַחֲרָנִין וְאִשְׁתַּאֲרִין בְּנַהֲמָא. אָתוּ

לְמֵיכַל מִינֵה הַהוּא פִּתָּא אִתְהַדְרוּ עוֹרְדַעֲנֵייָא בֵּמֵעֱיֵיהוּ וְקַרְדָן וְרַמָּאן קַלִּין עַד דְהַווּ מֵתִים. וְדָא קָשְׁיָא לוֹן מִכֹּלָא. תָּא חָזֵי כְּתִיב וְשָׂרָץ הַיְאוֹר צְפַרְדְּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתֶךָ וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל מִטָּתֶךָ. פַּרְעֹה אִיהוּ אַלְקֵי קַדְמָאֵה מְכֶּלְהוּ וְיָתִיר מִכֻּלְהוּ. לֵיהוֵי שְׁמֵיהּ דִּי אֱלָהָא מְבָרְךְ מִן עַלְמָא וְעַד עַלְמָא דְהָווּ פָּקִיד עוֹבַדִין דְבָנֵי נָשָׁא בְּכָל מָה דְעֲבָדִי. כְּתִיב (בראשית י"ב) וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שָׂרֵי פַּרְעֹה וַיְהַלְלוּ אוֹתָהּ אֶל פַּרְעֹה וַתֻּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פַּרְעֹה. הָאי קְרָא לְדָרָשָׁא הוּא דְאַתָּא. פַּרְעֹה קַדְמָאָה, בְּשַׁעֲתָא דְאִתְנְסִיבַת שָׂרָה לְגַבֵּיהּ, רָמַז לְאוּמָנִין, וְצִיְּירוּ הַהוּא דְיוּקְנָא בְּאִדְרֵיהּ, עַל עַרְסֵיהּ בְּכוֹתָלָא, לָא נָח דַּעְתֵּיהּ, עַד דְעָבְדוּ דְיוּקְנָא דְשָׂרָה בִּנְסִירוּ, וְכַד סָלִיק לְעַרְסֵיהּ, סָלִיק לָהּ עִמֵּיהּ. כָּל מַלְכָּא דְאָתָא אֲבַתְרֵיהּ, הֲוָה חָמֵי הַהוּא דְיוּקְנָא מְצַיְּירָא צִיּוּרָא, וַהֲוּ עָאלִין קָמֵיהּ בְּדִיחִין, כַּד סָלִיק לְעַרְסֵיהּ הֲוָה אִתְהֲנֵי בְּהַהוּא צִיּוּר. בְּגִין כַּךְ, מַלְכָּא אַלְקֵי הָכָא יַתִּיר מִכֹּלָא. (תא חזי) הַיְינוּ דִּכְתִיב, וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל מִטָּתֶךָ. וּלְבָתַר, וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ. וּבְכֻלְּהוּ לָא כְּתִיב עַל מִטָּתָם, אֶלָּא לֵיהּ בִּלְחוֹדֵיהּ.

תרגום:

וַתַּעַל **הַצְּפַרְדֵּעַ. הָיְתָה אַחַת וְהוֹלִידָה,** וְהִתְמַלְּאָה הָאָרֶץ מֵהֶם. **וְהָיוּ כֻלָּן מוֹסְרוֹת עַצְמָן** לָאֵשׁ, שֶׁכָּתוּב וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ. וּמָה הָיוּ אוֹמְרוֹת? (תהלים סו) בָּאנוּ בָּאֵשׁ וּבַמָּיִם וַתּוֹצִיאֵנוּ לָרְוָיָה. וְאִם תֹּאמַר, אִם כָּךְ מָה אִכְפַּת לְמִצְרַיִם שֶׁכָּל אוֹתָן הַצְּפַרְדְּעִים נִכְנָסוֹת לָאֵשׁ? אֶלָּא כֻּלָּן נִכְנָסוֹת לָאֵשׁ וְהוֹלְכוֹת בַּתַּנּוּר וְלֹא מֵתוֹת. וְאוֹתָן שֶׁמֵּתוֹת מָה עָשׂוּ? לֶחֶם הָיָה בַּתַּנּוּר, וְנִכְנָסוֹת לְתוֹךְ הַלֶּחֶם וּמִתְבַּקְּעוֹת, וְיוֹצְאוֹת מֵהֶן אֲחֵרוֹת וְנִשְׂאָבוֹת לְתוֹךְ הַלֶּחֶם. בָּאוּ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, אוֹתָהּ פַּת הָפְכָה לִצְפַרְדֵּעַ בְּמֵעֵיהֶם וְרוֹקְדוֹת, וּמְרִימוֹת קוֹלוֹת עַד שֶׁהָיוּ מֵתִים, וְזֶה קָשֶׁה לָהֶם מֵהַכֹּל. בֹּא רְאֵה, כָּתוּב וְשָׂרַץ הַיְאוֹר צְפַרְדְּעִים וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתֶךָ וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל מִטָּתֶךָ. פַּרְעֹה לָקָה רִאשׁוֹן מִכֻּלָּם, וְיוֹתֵר מִכֻּלָּם, **כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם הָאֱלֹהִים מְבֹרָךְ** מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, שֶׁהוּא פּוֹקֵד מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם בְּכָל מַה שֶּׁעוֹשִׂים. פָּסוּק זֶה לְדָרָשָׁה הוּא בָּא.פַּרְעֹה הָרִאשׁוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁנִּלְקְחָה שָׂרָה אֵלָיו, רָמַז לְאֻמָּנִים וְצִיְּירוּ בַּחֲדָרוֹ אֶת דְּמוּתָהּ עַל מִטָּתוֹ בַּכֹּתֶל. לֹא נָחָה דַּעְתּוֹ עַד שֶׁעָשׂוּ אֶת דְּמוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה עַל לוּחַ עֵץ, וּכְשֶׁהָיָה עוֹלֶה לְמִטָּתוֹ, הָיָה עוֹלֶה אוֹתָהּ עִמּוֹ. כָּל מֶלֶךְ שֶׁבָּא אַחֲרָיו הָיָה רוֹאֶה אוֹתוֹ דְיוֹקָן מְצֻיָּר בְּצִיּוּר, וְהָיוּ נִכְנָסִים לְפָנָיו בַּדְּחָנִים, וּכְשֶׁעוֹלֶה לְמִטָּתוֹ הָיָה נֶהֱנֶה מֵאוֹתוֹ צִיּוּר, לָכֵן הַמֶּלֶךְ לָקָה כָּאן יוֹתֵר מֵהַכֹּל. (בא וראה) הַיְינוּ מַה שֶּׁכָּתוּב וּבַחֲדַר מִשְׁכָּבְךָ וְעַל מִטָּתֶךָ, וְאַחַר כָּךְ וּבְבֵית עֲבָדֶיךָ וּבְעַמֶּךָ. וּבְכֻלָּם לֹא כָּתוּב עַל מִטָּתָם, אֶלָּא רַק לוֹ לְבַדּוֹ.

מדרש הגדול. ע"פ ספר מדרש הגדה מהדורת בערקאוויטש

"למתי אעתיר לך" - כדי להודיע שזה **אות ופלא בעולם ואינו מקרה הזמן ולא מטבעו של עולם** שאלו היה כן, לא היה אומר שאל למתי אעתיר לך.

מש"ט. ע"פ ספר מדרש הגדה מהדורת בערקאוויטש

"ויאמר למחר, ויאמר כדברך למען תדע כי אין כה' אלוהינו" -על כל דבר ודבר היה מזכיר חטאתו שאמר לו "לא ידעתי את ה'". אמר לו משה "**למען תדע**".

פסיקתא רבתי פרשה ז

גאות אדם תשפילנו זה **פרעה שנתגאה על משה** ואמר מי ה' אשר אשמע בקולו (שמות ה' ב') ושפל רוח יתמוך כבוד זה משה למתי אעתיר לך (שם ח' ה') כצאתי את העיר אפרוש כפי.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נג/ב

איבעיא להו תודוס איש רומי גברא רבה הוה או בעל אגרופין הוה תא שמע עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו **חנניה מישאל ועזריה שמסרו [עצמן] על קדושת השם** לכבשן האש נשאו קל וחומר בעצמן **מצפרדעים** ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו [ועלו] בביתך [וגו'] ובתנוריך ובמשארותיך אימתי משארות מצויות אצל תנור הוי אומר בשעה שהתנור חם אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה.

זהר חדש מדרש רות מאמר חנניה מישאל ועזריה

מה ראו **חנניה מישאל ועזריה** דנפלו בנורא. אלא אמרו, צפרדעים מפלין גופהון בנורא, בשביל לאבאיש למצראי, במאמר דהקב"ה. **אנחנא על אחת כמה וכמה** בשביל יקרא דמארנא:

זהר - מדרש הנעלם פרשת אחרי מאמר חנניה מישאל ועזריה

בשעתא דכפיתו לחנניה מישאל ועזריה, למרמי לגו אתון נורא יקידתא, פתח חנניה ואמר, ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם. ה' לי בעוזרי ואני

אראה בשונאי. פתח מישאל ואמר, כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולאא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה ידי וגו':

ובההאי שעתא דנו דיניה לעילא, אמר הקב"ה, זה יאמר לה' אני, זה חנניה, שאמר ה' לי בעוזרי ואני אראה בשונאי. וזה יקרא בשם יעקב, זה מישאל, שאמר כה אמר ה' אל בית יעקב וגו'. ובשם ישראל יכנה, זה עזריה, שאמר שמע ישראל:

מה ראו חנניה מישאל ועזריה דיהבו גרמייהו לנורא. אלא ת"ח. יומא חד הוה דוד נחית להנות גופו לפני הנהר. והוה אמר, שמרה נפשי כי חסיד אני. אמרו ליה, ואתה חסיד. אמר להו, ולא חסיד אני, שידי מלוכלכות בשפיר ובשליא, ומטהר את הטהור, ומטמא את הטמא. ואני קם בחדוה בג' משמרות, כד"א חצות לילה אקום להודות לך. ואנא נאים כסוסיא בהבל א':

ובחצות לילה, אקום להתעסק בתורה. ובמשמרה שלישית, אני מנגן עם המלאכים להקב"ה. הה"ד, ברן יחד כוכבי בוקר וירעו כל בני אלקים. מאן אינון. מלאכין קדישין דאמרן שירה עמי בלילה. הה"ד, ובלילה שירה עמי תפלה לא -ל חיי:

אמרו הצפרדעים, אנחנא עבידנא יתיר מינך בדיל קב"ה. אמר לון דוד, ומה עבדתון אתון יתיר מיני. אמרו ליה, דהוינן מוקדין גופנא בנורא בתנורא במצרים. ובשעתא דהוו מכפתין חנניה מישאל ועזריה, אמרו בלבייהו דנעביד כצפרדעים.

תרגום:

וּבְשָׁעָה שֶׁכָּפְתוּ אֶת **חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה** לִזְרֹק אוֹתָם לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ הַיּוֹקֶדֶת, פָּתַח חֲנַנְיָה וְאָמַר (תהלים קיח) ה' לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם. ה' לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשׂנְאָי. פָּתַח מִישָׁאֵל וְאָמַר (ישעיה כט) כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם לֹא עַתָּה יֵבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יֶחֱוָרוּ כִּי בְרְאוֹתוֹ יְלָדָיו מַעֲשֵׂה יָדַי וְגוֹ'.

וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה דָּנוּ דִּינוֹ לְמַעְלָה. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: (ישעיה מד) זֶה יֹאמַר לַה' אֲנִי - זֶה חֲנַנְיָה, שֶׁאָמַר ה' לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשׂנְאָי. וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב - זֶה מִישָׁאֵל, שֶׁאָמַר כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב וְגוֹ'. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה - זֶה עֲזַרְיָה שֶׁאָמַר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.

מָה רָאוּ חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה שֶׁנָּתְנוּ עַצְמָם לָאֵשׁ? אֶלָּא בֹּא תִּרְאֶה, **יוֹם אֶחָד הָיָה דָּוִד יוֹרֵד לְהָנִיחַ גּוּפוֹ לִפְנֵי הַנָּהָר**, וְהָיָה אוֹמֵר (תהלים פו) שָׁמְרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אָנִי. אָמְרוּ לוֹ: וַאֲתָּה חָסִיד? אָמַר לָהֶם: וְלֹא חָסִיד אֲנִי, שֶׁיָּדַי מְלֻכְלָכוֹת בְּשָׁפִיר וּבְשִׁלְיָה, וּמְטַהֵר אֶת הַטָּהוֹר, וּמְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא. וַאֲנִי קָם

בְּשׁוּמְחָה בְּשָׁלֹשׁ מִשְׁמָרוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ. וַאֲנִי נָם כְּמוֹ סוּס בְּהֶבֶל אֶחָד.

וּבַחֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, וּבְמִשְׁמָרָה שְׁלִישִׁית אֲנִי מְנַגֵּן עִם הַמַּלְאָכִים לַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (איוב לח) בָּרֳן יַחַד כּוֹכְבֵי בֹקֶר וַיָּרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. מִי הֵם? הַמַּלְאָכִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה עִמִּי בַּלַּיְלָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים מב) וּבַלַּיְלָה שִׁירֹה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי.

אָמְרוּ הַצְּפַרְדְּעִים: אֲנַחְנוּ עָשִׂינוּ יוֹתֵר מִמְּךָ בְּשִׁבִיל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָמַר לָהֶם דָּוִד: וּמָה אַתֶּם עֲשִׂיתֶם יוֹתֵר מִמֶּנִּי? אָמְרוּ לוֹ: שֶׁהָיִינוּ שׂוֹרְפוֹת אֶת גּוּפֵנוּ בָּאֵשׁ בַּתַּנּוּר בְּמִצְרַיִם. וּבְשָׁעָה שֶׁהָיוּ כוֹפְתִים אֶת חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, אָמְרוּ בְּלִבָּם, נַעֲשֶׂה כְּמוֹ הַצְּפַרְדְּעִים.

תָּא חֲזֵי, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הָכִי אִקְרֵי, רָחֵל. כְּמָה דְּאַתְּ אָמֵר, (ישעיה נ"ב) וּכְרָחֵל לִפְנֵי גּוֹזְזֶיהָ נֶאֱלָמָה. אֲמַאי נֶאֱלָמָה. דְּכַד שַׁלְטִין שְׁאַר עַמִּין, קָלָא אִתְפְּסָק מִינָהּ, וְהִיא אִתְאַלְּמַת. וְדָא הוּא דִּכְתִיב, קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים. קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע דָּא יְרוּשָׁלַיִם לְעֵילָּא. רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ, כָּל זִמְנָא דְּיִשְׂרָאֵל אִינּוּן בְּגָלוּתָא, אִיהִי מְבַכָּה עָלַיְיהוּ דְּאִיהִי אִימָּא דִּלְהוֹן. מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ. מַאי טַעְמָא. כִּי אֵינֶנּוּ: כִּי אֵינָם מִבָּעֵי לֵיהּ. אֶלָּא, בְּגִין דְּבַעְלָהּ דְּאִיהוּ קוֹל, אִסְתַּלָּק מִינָהּ, וְלָא אִתְחֲבָר בַּהֲדָהּ. וְתָא חֲזֵי, לָאו שַׁעֲתָא חָדָא, אִיהִי דְּבָטַח עָלַיְיהוּ דְּיִשְׂרָאֵל, אֶלָּא בְּכָל זִמְנָא וְזִמְנָא דְּאִינּוּן בְּגָלוּתָא. וּבְגִינֵי כַּךְ, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא גָּרַם לוֹן קָלָא לְמִצְרָאֵי, דִּכְתִיב, (שמות י"א) וְהָיְתָה צְעָקָה גְּדוֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹוהוּ לֹא נִהְיָתָה וְגוֹ'. וְזִמִּין לוֹן קָלִין אַחֲרָנִין, בְּאִינּוּן עוּרְדְּעָנִין, דְּרָמָאן קָלִין בְּמֵעַיְיהוּ, וַהֲווּ נַפְלֵי בַּשְׁוָקֵי כַּמֵּתִים.

תרגום:

בֹּא רְאֵה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרֵאת כָּךְ: רָחֵל. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נג) וּכְרָחֵל לִפְנֵי גֹּזְזֶיהָ נֶאֱלָמָה. לָמָּה נֶאֱלָמָה? שֶׁכְּשֶׁשּׁוֹלְטִים שְׁאָר הָעַמִּים, הַקּוֹל נִפְסָק מִמֶּנָּה וְהִיא נֶאֱלֶמֶת. וְזֹהוּ שֶׁכָּתוּב **קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע** נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים. **קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע - זוֹ יְרוּשָׁלַיִם** לְמַעְלָה. **רָחֵל מְבַכָּה עַל בָּנֶיהָ** - כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם בַּגָּלוּת, הִיא מְבַכָּה עֲלֵיהֶם שֶׁהִיא הָאֵם שֶׁלָּהֶם. מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בָּנֶיהָ, מָה הַטַּעַם? כִּי אֵינֶנּוּ: כִּי אֵינָם הָיָה צָרִיךְ (לכתב) ! אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁבַּעְלָהּ הוּא קוֹל, הִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה וְלֹא הִתְחַבֵּר עִמָּהּ. וּבֹא רְאֵה, **לֹא שָׁעָה אַחַת הִיא בּוֹטֵחַ עַל יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא בְּכָל זְמַן וּזְמַן שֶׁהֵם בַּגָּלוּת, וְלָכֵן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גָּרַם לַמִּצְרִיִּים** קוֹל, שֶׁכָּתוּב (שמות יא) וְהָיְתָה צְעָקָה גְּדוֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹוהוּ לֹא נִהְיָתָה וְגוֹ'. וְהִזְמִין לָהֶם קוֹלוֹת אֲחֵרִים **בְּאוֹתָם הַצְּפַרְדְּעִים שֶׁהֵרִימוּ קוֹלוֹת בְּמֵעֵיהֶם**, וְהָיוּ נוֹפְלִים בַּשְּׁוָקִים כְּמוֹ מֵתִים.

לקט מתוך ספרי הקודש

שפת אמת ספר שמות - פרשת בא - שנת [תרל"א]

זכר של בני חנוך חיים שיחי':

אא"ז מו"ר זצלה"ה הגיד כי **מה שהי' צורך לעשר מכות. להסיר הקליפה והסתר מעשרה מאמרות לעשותן עשרת הדברות** עכ"ד ז"ל. פי' כי בעולם הזה נסתר זה שעיקר חיות הכל רק אותיות התורה המאמרים שנבראו ע"י. וז"ש שנותנין שכר לצדיקים המקיימים העולם שנברא בע"מ. פי' שהם יודעין ודבקין בשורש חיות הנעלם שע"י הע"מ. וע"י כל מכה הסיר הסתר מאמר א'. ונעשין עשרת הדברות. פי' **דיבור לשון הנהגה**. כמ"ש דבר א' לדור. וכמ"ש בזוה"ק פי' ודברת בם בשבתך כו' בלכתך כו'. שמנהיג כל מעשיו עפ"י דברי הש"י ואחדותו ואהבתו שיהיו כל מעשיו לש"ש ע"ש פ' ואתחנן. וזה פי' **בדברו מעריב ערבים**. בחי' מלכות שמים להיות כבוד שמו גם **בתוך העירוב וההסתר ע"י אמונה** [כמ"ש אמת ואמונה ערבית כמ"ש במ"א]. ובשעת הגלות נסתר האמת. וז"ש זוה"ק וארא שבחי' **הדיבור הי' בגלות**. וז"ש מרע"ה ואני ערל כו' לא איש דברים כו'. ובשעת קבלת התורה נתגלה בחי' הדיבור כמ"ש וידבר אלקים כו' ע"ש בזוה"ק. [וז"ש במדרש דברים משזכה לתורה אלה הדברים כו' ע"ש].

ספר שושן סודות - אות תקיט - סוד עשר מכות

בדרך הספירות מלמעלה למטה דע כי הכתר ברד, **והחכמה** שלח **צפרדעים**, ובינה כינים, חסד דם, פחד דבר, ת"ת מכת בכורות, נצח ארבה, הוד שחין, יסוד חשך, מדת דוד ערוב.

ספר מגיד מישרים - פרשת וארא

ובאיתערותא **דחכמה** אתא **צפרדע** דאיהי קרי תדיר והכי הוא חכמה, דכתר עליון מתעלם טובא וחכמה מפיק מילוי לעלמא,

ספר קהלת יעקב - ערך דצ

כתב שם במגיד משרים דם הוא חכמה רישא דדינא, **צפרדע חסד דצפרדע צעיק תדיר** הכי נמי חסד לא משתכיך לאפקא תולדין וברכאין לעלמין,

ספר יד מצרים - פירוש הגדה של פסח

נאמרו עשרת הדברות כנגד עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים" וכן היה ענין המטה, שניתן למשה רעה"ש שיעשה כל האותות לפרעה במכת דם וצפרדע, כמ"ש "הנני מכה במטה אשר בידי" וגו', ובמטה היו נכתבים כל המכות כמו שיבואר בסמוך, והרי היה זה אות למה שיהיה אח"כ. והענין הוא ששבט המושל אשר בידו יתברך להנהיג עולמו, מכונה בשם מטה, ודבר זה נמסר אח"כ לישראל שיהא מסור בידם בחינה זאת למשול בארץ ובשמים לכל חפצם, ולפי מעשיהם, כמ"ש "צדיק מושל יראת אלהים, הקב"ה גוזר גזירה וצדיק מבטלה, ודבר זה התחיל מיצי"מ, ומשה רעה"ש הוא ראשון שנמסר לו שבט המושל למשול למעלה ולמטה לעשות נפלאות בעולם כפי רצונו, ונמסר לו זה בעת שנשלח למצרים לגאול את ישראל שהוא יהיה מנהיגם במדבר בניסים ונפלאות" ע"י המטה, ולכן אמר לו הבורא יתברך "ואת המטה הזה תקח בידיך אשר תעשה בו את האותות", ונקרא אות כפי שהאדם מעורר למטה הוא אות וסימן להתעוררות השפעת רצונו יתברך בשמים ממעל למלאות רצון יראיו ככל אשר יגזרו:

וכן מכת **צפרדע** היה ג"כ ביאור, כמ"ש "ושרץ היאור צפרדעים", והיה ג"כ מדה במדה, שהוא יתברך הרבה והפרה את ישראל, כמ"ש "פרו וישרצו וגו', כשרץ הזה שמשרץ הרבה בכרס אחת", והם חשבו מחשבות **למעט ריבויים, לכן נלקו בצפרדעים**, כמ"ש "**ותעל הצפרדע**", ואמרו "צפרדע אחת הייתה והשריצה הרבה בבת אחת", וכמו שישראל **חיותם**

הוא במים ע"י התורה, כמ"ש "למה נמשלו ת"ח לדגי הים לומר לך מה דגים שבים כיון שעולים מן הים מיד מתים" וכו', **ונתברכו ג"כ בקול**, כמ"ש "**הקול קול יעקב**" וגו', **והוא זכות התורה, וצפרדע ג"כ חיותו במים וג"כ בקול**, וכמו שבישראל כתיב "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ", וכמו כן היה בצפרדע **שכל מה שהיו המצריים רוצים לכלותם ולהמיתם ע"י הכאה היו משריצים ומתרבים יותר** כמ"ש במדרש.

צפרדע נגד מאמר "ויאמר אלהים יהי אור". והענין כי האור נותן מציאות להנבראים כולם כמ"ש במ"א באריכות, והוא האור שנברא ממעטה לבושו יתברך, והוא אור התורה, כמ"ש "כי נר מצוה ותורה אור", שהוא לבושו יתברך שע"י ניכר בעולם, ותכלית הבריאה היה בשבילה. חמשה פעמים אור הנזכר בפרשה נגד ה' חומשי תורה, **וצפרדע מרמז ג"כ לתורה שחיותה במים, והם הת"ח** שנמשלים לדגי הים, שכיון שפורשים מן התורה מיד מתים, והיא תמיד נותנת קול בלילה, וכן התורה עיקר עיסקה בלילה, כמ"ש "הנותן זמירות בלילה", וכתיב "**העומדים בבית ה' בלילות**".

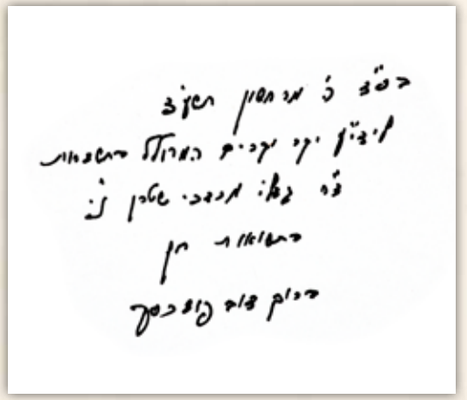
ספר מחברת הקודש - שער יציאת מצרים

ואח"כ בא צפרדע צפור דע שהם ע' קלין של היולדת שכנגדם יש ע' תיבות במזמור יענך ד' ביום צרה לכן הוא צפור שהוא קולות ופטפוטי עופות בעת הלידה.

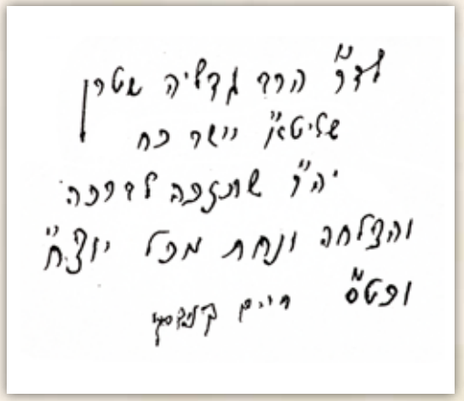
שער רוח הקודש עם פירוש יוס"ד - דף ה עמוד ב

אמר שמואל, זכורני ביום ר"ה אחד, שהיה מורי אבא מארי דורש על המים **ביום תשליך, ראינו צפרדע** אחת באה בנהר כנגדו, והתחלנו להשליך עליה אבנים להשליכה, ואבא מארי ז"ל היו עיניו סגורות ודורש בתורה כדרכו, ומקול צפצוף הצפרדע פתח עינו וגער בנו, ואמר לנו שהיתה נשמה אחת באה לשמוע תורתו, ובאה מלובשת בצפרדע זאת, ולכבודה התחיל לדרוש בענין הצפרדע, למה נקראת **צפרדע, לשון צפור דעה.**

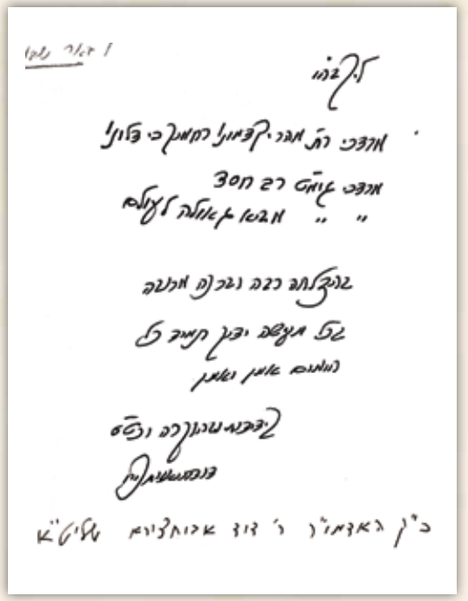
דברי ברכה מגדולי ישראל

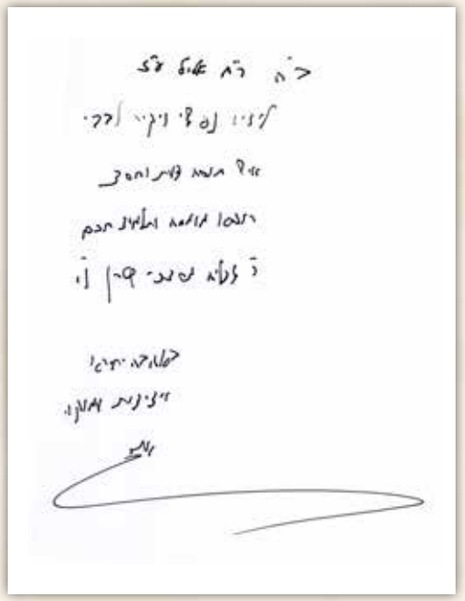
הרב בערל פוברסקי שליט"א

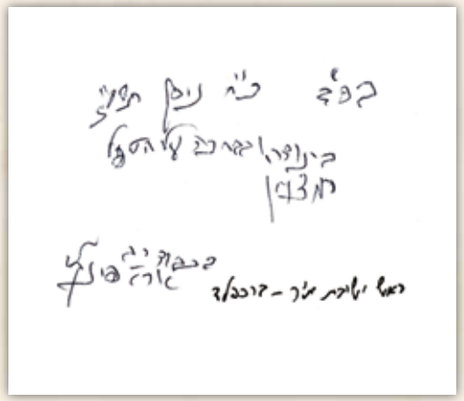
הרב חיים קנייבסקי שליט"א

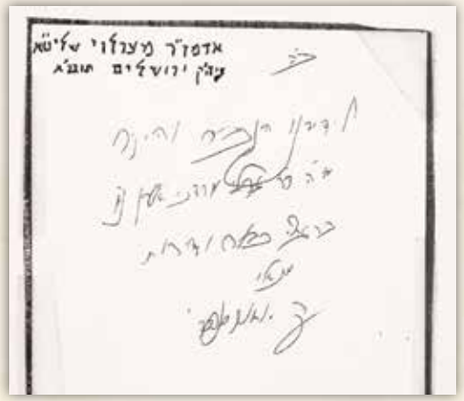
כ"ק האדמו"ר ר' דוד אבוחצירא שליט"א

הרב אשר וייס שליט"א

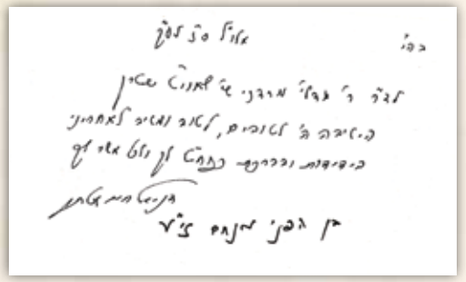
הרב אריה פינקל זצ"ל

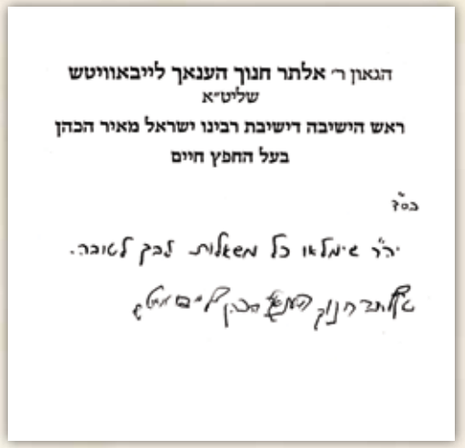
כ"ק האדמו"ר מערלוי שליט"א

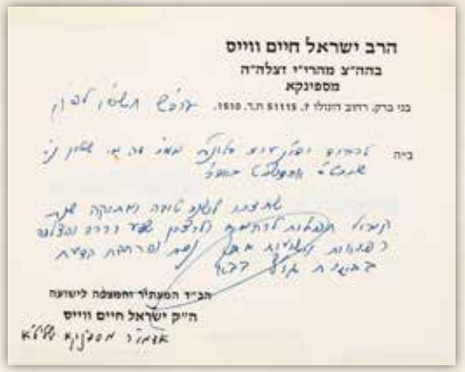
כ"ק האדמו"ר מקאליב שליט"א

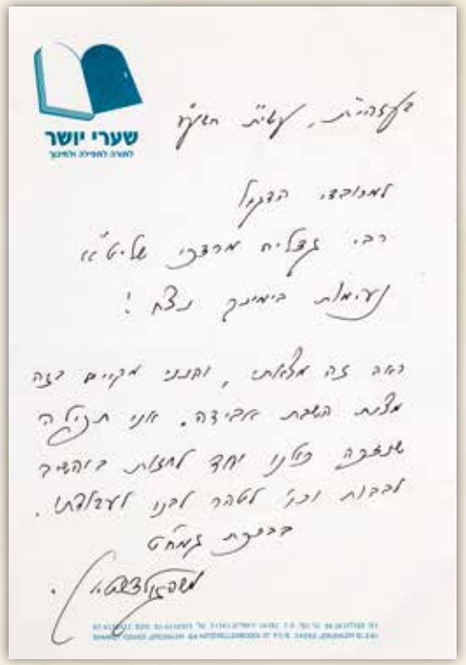
הרב דניאל חיים אלתר שליט"א

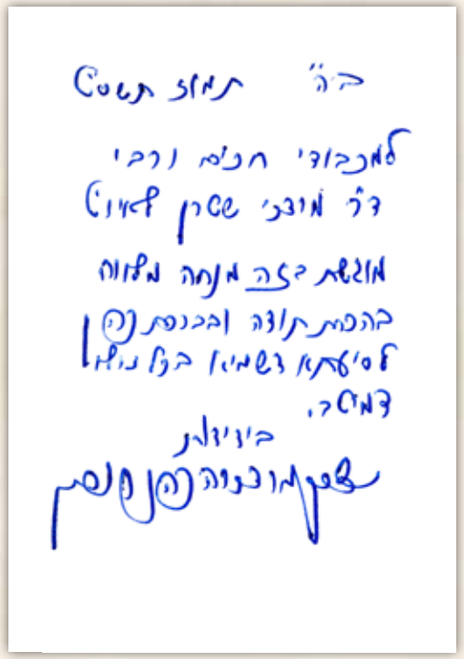
הרב הענאך לייבאוויטש זצ"ל

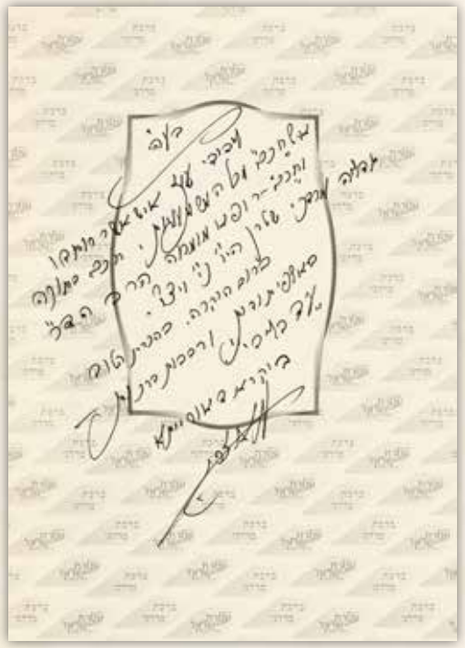
כ"ק האדמו"ר מספינקא שליט"א

הרב משה גולדשטיין שליט"א

הרב יצחק מרדכי רובין שליט"א

הרב ברוך מרדכי מזרחי שליט"א

הרב שמואל פנחסי שליט"א

צופים ומצפים
כעליונים על התחתונים
הציפור מעל הארץ
הצפרא מעל החושך

הצפרדע מעל המים,

כרצפה מעל הקרקע
כצפון מעל הדרום
כציפור מעל הראש

כך הצפרדע שלנו.

צופרת מעל, את ה"לא נשמע"
"מצפצפת" על כל שאין
בציפיה למעל הכל
מעבר ל"יש"
למה ש"יש" באמת,

כציפוי הזהב על ארון הברית
צפה הצפרדע
וצופרת ידע-על

המצרפת אותנו
בצירוף אחר צירוף
לאיילת הצפרא - השחר
וצפירת הציפור - התור
שצפוי למצפים
ומצורפים למצטרפים באמת.

ג.מ.ש.

[הגיגי "ערב גאולה", בהיותי אל-על, ממעוף ציפור הענק,
"ואשא אתכם על כנפי נשרים"...]